

Gbaŋ dieke Pɔɔli die dı maaguna a yi **Romi** tuŋ vuosi wunna

¹ Gbaŋku gie nyiŋ wa maniŋ Pɔɔli vuodieke dı yine Yisa Masia tuntuntu, ta bı yi tuntuntu dieke Nmıŋ dı vuaruna dı n muvlı u wuvunaha jigiŋ mana wa jigiŋ. ² Nmıŋ die woliŋ yi wa nuaŋ yaa gamma u wuvunaha gie ma, ta u naazvalıŋ die dı muvlıha, siba a maaguna dene u kası gbaŋku ma wa. ³ Wuvunaha gie daga yaa gamma u Bıa wa; woniŋ u yine tı Yemutien Yisa Masia; die u bıruŋ wa vuota, ta ba müri wa u yi naaŋ Davidi haagiŋ, ⁴ ta Halıkasıka die dı dagı anjaŋ hagırıŋ dı Yisa sen yiwo Nmıŋ Bıa u kumbu hagiŋ wıa. ⁵ U wıa Nmıŋ die dı yi miŋ sieŋ dı n yi u tuntuntu, ta maŋ nagı u saaŋ a gara buuriŋ mana jigiŋ, ta vasa ba yie wo yada ta tuose u nuaŋ. ⁶ Niniŋ vuodiekeomba dı benne Romi ma wa gbaŋ gvtı wa vuodiekeomba Nmıŋ dı wana dı ba bıruŋ Yisa Masia sıtı wa ma miŋ.

⁷ Die wıa n maaga gbaŋku gie a yıa nı vuodiekeomba mana dı benne Romi tuŋ ma, ta Nmıŋ dı cho nı ta wa nı dı nı yi u gbaŋ gbaŋ u vuosi wa. Tı Choɔŋ Nmıŋ anjaŋ tı Yemutien Yisa Masia suŋŋi nı ta yi nı suŋduagıŋ.

Pɔɔli die dı waasına Nmıŋ dene

⁸ Wudieke n yaalala dı n woliŋ balı wunna, n waasa Nmıŋ Yisa Masia saaŋ ma, nı mana

wia, dama tñgbañka gie vuosi mana wumma ní yada ka wia. ⁹ Nmíñ yine n siaratien dí n ka va Nmíñ jvusiñ ní wia. Wuníñ u yine vuodieke n jiannana añañ n sunj mana ta muvla wuvünaha yaa gamma u Bua wa ma. ¹⁰ Mañ keñ jvusa Nmíñ sañja mana, n ñaañ jvusi wa miñ dí du yi u duñjñ, u yi miñ sieñ añ n keñ kaagı ní. ¹¹ N faasi yaala n sunjñ ní añ ní tuo Nmíñ Halikasika piini dieke dí baañ vaa ní miñjí a zie ta yaa hagırıñ u díusıñ ma. ¹² Wudieke n dagınana wa yiwo naa, dí maniñ añañ niniñ vuodiekemba dí yine yada wa nan biagı a kpañjısı tañ tı yada ka ma.

¹³ N nımballı, n yaala ní simma dí n miya miñ sañja pam dí n keñ kaagı ní ama wia a tañ dí kaga miñ. N yaala n yi vuodiekemba dí benne ní jigiñ tı Yomutien sıtı sıba n yine vuogaası jigiñ dene wo. ¹⁴ Dí yiwo talası dí n balı vuosi mana wuvünaha wia, vuodiekemba nine dí yuorine añañ vuodiekemba nine dí kana ka yuoriye, añañ vuodiekemba dí yalla yiañ añañ vuodiekemba dí wone yiañ. ¹⁵ Die wia mañ cheele dí n muvla wuvünaha a yi niniñ vuodiekemba dí benne Romi tıñ ma.

Yisa wuvünaha dí yalla hagırıñ dene

¹⁶ Viivi ka yallı miñ n muvlınana wuvünaha, dama dí yiwo Nmíñ hagırı dieke dí gbatınana vuodiekemba mana dí yine Yisa yada a taana; ka woliñ yiwo Juu vuosi sıtı, ta bı yi buuriñ mana sıtı. ¹⁷ Wuvünaha daga dí Nmíñ baarı dí vuon yiwo vuovünü u niñja u yada yiile wia, genke nyiñ wa yaalıñ ma a yi vuodiekemba dí yine Yisa yada, sıba dí maagına Nmíñ gbañku ma dene

wo dı, "Vuodieke dı yine vuoviuńu Nmıń nıňja u yadaka wıa, dı tień nan dı yaa miivoli dieke dı wone kpatıń."

Vuota mana di yalla bıań dene

¹⁸ Nmıń dagı vuota dı u jıı wa sınyıurıń ajanı ba, dama ba yie wubıati ta ka dı u sień, ta ba wubıati dı vaa vuosi dı ka sıba wusieke. ¹⁹ Nmıń data ba tıba, dama wudieke dı muna dı vuota sımma yaa gamma u ma wa, u yuori dagı ba mıń. ²⁰ Sańja dieke Nmıń dı naanna tıngbańka gie wo a keń tıgı jinne, u naanıku ma ba sıba u beri dieke vuota nine dı kana kaanı bıagı a ye, ta bı sıba dı u yaa hagırı dieke dı wone kpatıń, ta seń yi Nmıń. Die wıa, ba bı wo sień Nmıń nıňja a baanı baarı dı ba ka sıba ba wubıati. ²¹ Ba sıba Nmıń mıń, ama ba ka yıa wa jılıma dieke ba muna dı ba yı wa, ta bı ka waasa wa. Ama ba sıñanyile yiwo sıñanyilibati, ta ba sıgıtı dı suuli ajanı wutęgıtı ajanı lımuń. ²² Ba baarı dı ba yaa wa yıanı ama ba yiwo gaantıń; ²³ ba tınna mu ba jıama Nmıń dieke dı benne sańja mana wa, ba vaya mıń ta jıama ńmına diekemba vuota dı wınsına a nıası vuota yaa nembisi yaa dıńısı yaa nyinvuuke.

²⁴ Die wıa Nmıń dı va ba, ta ba yie tıntımbıati diekemba ba sıgıtı dı yaalala, ta yie viivi wıa ajanı tań. ²⁵ Ta nagı wudieke dı yine Nmıń wusieke a taanı, ta saagı yı ńmınchıbısı, ta tarıgi a jıama wudieke Nmıń dı naanna, ta vaa wınuń Nmıń vuodieke dı naanna ha ta mu dı tı bıri wa wa yaa gamma haahuu wo. Wusie.

²⁶ Die wia, N̄miñ dí vaa ba, ta ba yie ba duñju dí yalla viivi, ta ba h̄öguba dí ka b̄i yaala ba duagima ajan dembisi ta yinji a duaga ajan tanj. ²⁷ Die gbañ gbañ ta dembisi dí ka b̄i yaala ba duagima ajan h̄öguba, ta yinji duaga ajan tanj, ta ba faasi yaa l̄ola pam ajan tanj. Dembisi dí yie nyinti atan die dí yalla viivi ajan tanj, die wia ba yese tibidati dieke ba m̄una ba wubiatutí wia.

²⁸ Vuota die dí kana ka yaala u summa N̄miñ wia, u vaa ba ajan ba tumbiatí, ta ba yie tñ dieke dí kana ka vüna. ²⁹ Ba svigiti suuliye miñ ajan tumbiatí yiri yiri, siba biañ ajan halı, ta yie biañ a yia tanj, ta yaa svigibiañ, ta kua tanj, ta waga ajan tanj, ta chuba ñminchibisi, ta yile wubiatí a yia tanj, ta gaara tanj kvası, ³⁰ ta bala chvusa tanj, ta yi N̄miñ dataasi, ta zia wa tanj, ta yaa kalinbaani, ta kule, ta yaala sieti dí ba yi biañ, ta ka yia ba chvaliñ ajan ba nülin jiluma; ³¹ ta b̄i wo yiañ ba ma, ta ka b̄i bala wusie, ta wo choti ta ka chiga zçolij. ³² Ba siba a baari N̄miñ miraha dagiya dí vuodieiekemba dí yinene wiaha gie nyvari yiwo kuñ, ama haninj ba ko yie, ta b̄i yaa svigifialij ajan vuodieiekemba dí yinene he wo.

2

N̄miñ sarıya diile wia

¹ N̄zumba, dí yi ni die vuosi sarıya, fu sii die mana kaan biañt̄ baari ka yi biañ. Dama dí yi fu die vuosi sarıya ama ta yie wudieke ba yinene gbañ gbañ, die niñ, die fu gbañ gbañ fu sarıya. ² Tı siba a baari N̄miñ nan keñ díi vuodieiekemba

dı yine die sarıya, ta ʊ sarıya dilehe yiwo wusie. ³ Fu dagınana vuosi dı yinene tumbiatı dene wo, ama ta yie die, yile dı Nmıñ kaañ ye ta datı fu tıbuñ? ⁴ Yaa fu nine ka suuliye chotikpıuku añañ suguru pam dieke Nmıñ dı yalla añañ tınıñ wa? Ka sıba a baarı dı wudieke wıa Nmıñ dı chıgına nı zɔɔlıñ yiwo ʊ yaala nı yinjı keñ ʊ jigiri? ⁵ Ama fu sikpeñ hagırı mıñ, die wıa fu ka saagı fu vaa tıntımbiatı tıuma, die wıa gıta fu tıbıdatı dieke fu bala fu keñ a ye daa dieke Nmıñ sınyıruñ dı bala ka keñ a nyıñ yaalıñ ma, aŋ ʊ keñ dii vuosi sarıya añañ wusie wo. ⁶ Dama Nmıñ nan tuñ vuon mana yaa gamma ʊ tıunna dene. ⁷ Vuodiekemba dı yinene vıunıñ ta yaala Nmıñ bırı ba ta yi ba nyıvarı añañ miivoli dieke dı wone kpatıñ, banıñ Nmıñ dı nan vaa ba bemme yaa gamma haahuu. ⁸ Ama vuodiekemba dı yaala waagıñ, ta zeti wusieke, ta yie bıaŋ, Nmıñ sınyıruñ nan dı bie ba ma. ⁹ Vuodiekemba dı yine vuobiatıtı, Nmıñ nan datı ba tıbuñ aŋ ba dii wahala añañ mugisıñ. Juu vuosi bala ba wolin ye tıbıdatıku, ta vuodiekemba dı kana ka yi Juu vuosisi dıaŋ wa diisi. ¹⁰ Ama Nmıñ nan yi vuodiekemba dı yinene wudieke dı vıuna bıruñ añañ jılıma añañ svıgıduagıñ, Juu vuosi bala ba wolin tuo, ta vuodiekemba dı kana ka yi Juu vuosisi dıaŋ wa diisi; ¹¹ dama Nmıñ ka luge.

¹² Vuodiekemba dı kana ka sıba Nmıñ mıraha, Nmıñ nan datı ba tıbuñ añañ wıbıa dieke ba yine. Ta vuodiekemba dıaŋ dı sıbına Nmıñ mıraha, Nmıñ nan nagı mıraha a dii ba sarıya. ¹³ Daa vuodiekemba dı wıunna Nmıñ mıraha

yine vuovluna Nmīn jiginj, ama vuodiekeomba dī yinene wudieke mīraha dī dagina, banīn ba yine vuovluna Nmīn jiginj. ¹⁴ Vuodiekeomba dī kana ka yi Juu vuosi ka tuo mīraha a nyīn Mosisi jiginj, ama dū yi ba yie wudieke mīraha dī dagina ajanj ba gbañ gbañ sunjanyile, ba yaa ba gbañ gbañ ba mīraha ba sunjiti ma ama die ba ka tuo mīraha a nyīn Mosisi jiginj. ¹⁵ Ba yinene wudieke wo daga dī ba yaa mīra ba sunjiti ma. Ba sunjanyile gbañ daga dī dī yiwo wusie, dama sanjña kaanı ba sunjanyile ḥaañ dagi ba dī wudieke ba yine wo yiwo bīañ, ta sanjña kaanı dīañ ka daga ba dī dī vīluna mīn. ¹⁶ Naa bala ka yi daa dieke Nmīn dī bala u dii vuota sunj sariya Yisa Masia wīa, sība n muvlu na wuvlunaha die wo.

Yaa gamma Juu vuosi ajanj mīraha wīa

¹⁷ Nī batañ wasa nī gbañ Juu vuosi, ta yi mīraha yada, ta nīga nyūn dī nī yiwo Nmīn vuovvarika, ¹⁸ nī sība wudieke Nmīn dī yaalala nī yi, ta nī bugirī a nyīn mīraha ma a sība wudieke dī vīluna; ¹⁹ nī yi yada dī nī biagī dagi yīsī sienj, ta bī yi chaanīn a yi vuodiekeomba dī benne līmīn ma; ²⁰ ta biagī kpaama gaantīn, ta bī daga vuodiekeomba dī kana ka sība, dama nī sība wusieke dī maagīna die Nmīn gbañku sunj. ²¹ Nī daga vuosi wusieke, bīa wīa nī ka daga nī gbañ? Nī muvlu dī, vuosi da kej gaari, ama ta nī gbañ nī gaara. ²² Nī daga vuosi dī ba da kej a tūn daakpana yaa hōgvkpana tūvma, ama ta nī tūmaha. Nī ka yaala bugile wīa ama ta gaara bugile jīamīn juone nyinti. ²³ Nī kuule dī nī yaa Nmīn mīraha mīn, ama ta ka dū ha ta yie Nmīn

viivi me. ²⁴ Siba dı maagına Nmıñ gbañku ma dı, "Nı Juu vuosi wıa ta vuodiekkemba dı kana ka yi Juu vuosi dı bala wubiatı a chıusa Nmıñ saañ."

²⁵ Dı yi nı dı Nmıñ mıraha, die nıñ nı kola gobinj yaa nyvari, ama dı yi nı ka dia mıraha, ka ka sıı siba gobiye. ²⁶ Dı yi vuodiekkemba dı kana ka yi Juu vuosi ta ka gobi ba kola, ama ta dı Nmıñ mıraha, Nmıñ nan tuo be siba vuodiekkemba dı gobine ba kola. ²⁷ Nıniñ Juu vuosi, nı yaa mıraha a maagi gbañku ma a yi nı, ta nı gobe nı kola, ama nı gbañ nı chıusınana mıraha; vuodiekkemba dı kana ka gobe ba kola ama ta dı mıraha, banıñ ba bala ba dii nı sarıya ta baarı nı chıusıya. ²⁸ Daa fu benne siba Juu vuoke ta ba gobi fu koli yine fu Juu vuon wusie. ²⁹ Juu vuon wusie yiwo vuodieke dı dına mıraha. Wusie gobinj bie sıñ ma, ta kanıñ gobiku mi dı yi Nmıñ Halıkasıka tıuma, daa nyıñgbanıñ ma. Wıonıñ vuoke mi yese bırıñ a nyınnı Nmıñ jigin, daa vuota jigin.

3

¹ Bıa nyvari Juu vuosi dı ye a tıan vuodiekkemba dı kana ka yi Juu vuosi? Ba kola gobinj yaa nyvari? ² Ka yaa nyvari pam. Wudieke Nmıñ dı yına Juu vuosisi ka yi nıñmına jaan a tıan a mana die u yiwo u wıaha, dı ba gbara. ³ Dı yiwo wusie dı batan die ka yi wıaha yada. Die nıñ dı dagıya dı Nmıñ ka yi wusietien ba kana ka yi yada wa wıa? ⁴ Aayı, ka ka dagı die. Dı yi vuon mana dı yi nıñchıbıtielıñ, ama Nmıñ nıñ yiwo

wusiebibalitu. Siba ba maaguna Nmij gbañku sunj die wo dí:

“Dí yi fvnij Nmij fu balí wia, ba nan ye dí yaa
wusie
ta ba dii fu sarıya, nan dii wusie.”

⁵ Ama dí yi tı tuntumbati dí dagı dí Nmij yaa wusie, bia tı baan tı balí? Dí yi Nmij dí datı tı tiba tı nan bıagı balí dí Nmij yiwo bıaŋ? (Vuota sunjanyile manj bala naa.) ⁶ Aayı daa die! Nmij dí seŋ ka yi wusiebibalitu, lalıa u baa u yi a dii tıŋgban̄ka gie vuosi sarıya?

⁷ Vuon nan dí nıga nınhagırıñ dí, “Dí yi nımnıchıbısı dí daga dí Nmij seŋ yiwo wusietiŋ, ta vuosi dí yia wa jılıma, bia wia u nan datı n tıbiŋ dí n yiwo wubıayıiru?” ⁸ Bataŋ diaŋ dí bala dí, “Nı vaa tı yi wubıati amu wubıına nan keŋ.” Vuosi bataŋ zıa mıŋ ta baarı dí manıŋ n bala naa. Nmij nan datı ba tıbiŋ siba ba muna die.

Vuon wori a yi vuovıunu

⁹ Lalıa tı baa tı balí? Tıniŋ vuodiekbama dí yine Juu vuosi wo beriŋ tıaŋ wa vuodiekbama dí kana ka yi Juu vuosisi beriŋ mıŋ? Aayı, n wɔŋ balı mıŋ dí Juu vuosi aŋaŋ vuodiekbama dí kana ka yi Juu vuosi mana bie wo bıaŋ ma,

¹⁰ siba dí maaguna Nmij gbañku sunj dí:
“Vuon wori a yi vuovıunu, Aayı, daa vuobalımuŋ
gban̄.

¹¹ Vuon wori ta yaa sıbiŋ,
ta vuon ka jıama Nmij.

¹² Vuon mana yinjiye mıŋ ta vaa Nmij,
vuon mana yiwo bıaŋ;

vuonj wori a yie vunuj, daa vuobalimuj gbanj.

- ¹³ Ba nua sii siba kunti vörüti ta njminchibisi dì nyinna a ma, ta wudieke dì nyinnana ba nua ma sii siba javvukij tvañ; ¹⁴ ba nua suuli wo ajanj kaatitvati.
- ¹⁵ Ta ba yie lagı dì ba yi vuonj danja ta kuv; ¹⁶ ta jigidieke mana ba gana, chuvusinj ajanj svigichuvusinj njaanj kienj mi.
- ¹⁷ Ta ba ka siba sie dieke ba baa nan dì a ye svigidvaginj.
- ¹⁸ Ta ba ka bi chiga Nmjn.”

¹⁹ Lele, tì siba dì wudieke mana Nmjn mıraha dì bala wa, bala yia vuodiekemba dì benne ka yiko me, amu vuonj mana kaanj bıagli yuori v nuañ a balı wunj, ta tıngbañka gie vuosi mana bemme Nmjn sarıya diile me. ²⁰ Dama vuonj wori a nan bıagli a dì Nmjn mıraha dì dagına die a yi vuovinu Nmjn niñja; mıraha wia vuota dì siba dì v tuma tumbiatı.

Nmjn dì vanana vuota dì birıma vuovinu v niñja dene

²¹ Ama lele, Nmjn dì daagınana sie dieke a vasınana vuota dì birıma vuovinu v niñja wa wa bie yaalıñ ma, ta v naazvalıñ wia ajanj mıraha dì daga a wia, ama dì ka nyıñ mıraha dısiñ ma. ²² Nmjn vasa vuota dì birıma vuovinu v niñja ba yine Yisa Masia yada wa wia. Nmjn yie naa, a yia vuodiekemba mana dì yine Yisa Masia yada ta ka luge, ²³ dama vuota mana yiwo bıañ die wia tì ka bie vunuj

siba N̄mīn̄ dī yaalala dene wo. ²⁴ Ama N̄mīn̄ zoölünchigila wia u baari dī ba yi vuovūna u nūn̄ja, ka yiwo piini, dama Yisa Masia gbatī tī a taan̄ mūn̄ yōr̄i. ²⁵ N̄mīn̄ die vaa wa Yisa Masia dī nyūn̄ yaaln̄ ma, ta bī yi u zūn̄ dieke dī nyūnna u ma wa dī yi kaabiñ tī bīan̄ wia, dū yi tī yi naa yada N̄mīn̄ nan̄ nagī chaa tī tī talī; naa daga dī N̄mīn̄ yiwo sūgūyalintieñ. San̄ja dieke dī tianna wa, N̄mīn̄ die ka datī vuota tibin̄ ba tumbiatī wia, dama u suguru wia; ²⁶ ama lele nūn̄ die u yie, amū ka nan̄ dagī tī dī wōnūn̄ N̄mīn̄ yiwo sūgūyalintieñ, ta vasa vuodieke nūn̄ mana dī yine Yisa yada dī bīrima vuovūnu u nūn̄ja.

²⁷ Die wia, jaan̄ beri mūn̄ tī nan̄ kuuli ajan̄ ka? Aayī, jaan̄ wori. Daa vuota dī dīna mīraha wia tī nan̄ ye gbatītaan̄iñ, ama tī yine Yisa Masia yada wa wia. ²⁸ Dama tī bala a baari dī vuota yada yiile wia, N̄mīn̄ dī baari dī u yi vuovūnu u nūn̄ja; daa u dīna mīraha wia. ²⁹ N̄mīn̄ yiwo Juu vuosi nyūn̄ ma N̄mīn̄? Aayī, U yiwo Juu vuosi ajan̄ vuodiekiemba dī kana ka yi Juu vuosi N̄mīn̄. ³⁰ N̄mīn̄ yiwo N̄mīn̄ balumīn̄ ta nan̄ bal dī Juu vuosi ajan̄ vuodiekiemba dī kana ka yi Juu vuosi mana yiwo vuovūna u nūn̄ja, ba yada wia. ³¹ Tī balala dī vuota yese gbatītaan̄iñ u yada wia, die nan̄ yi mīraha yi yōr̄i? Aayī, daa die. Ama tī ye zie wo mīraha kuañ mūn̄.

4

Abarahami wia

¹ Wūbiā tī baa tī balī yaa gamma tī chōč̄jkuñ Abarahami ajan̄ u berin̄ me? ² Dū yi u tūnūna

wia N̄m̄iñ d̄i baari d̄i u yiwo vuovl̄nu, die n̄iñ u t̄iñ nan d̄i yaa jaan d̄i u kuule ajan ka, ama u kaañ b̄iaḡi a kuule N̄m̄iñ n̄iñja. ³ D̄i maaḡiya N̄m̄iñ gbañku ma d̄i, "Abarahami die yiwo N̄m̄iñ yada, u yada ka wia N̄m̄iñ die d̄i baari d̄i u yiwo vuovl̄nu u n̄iñja. ⁴ D̄i yi vuon d̄i t̄uma t̄uma, u nyvar̄i ka yi piini, ama ka yiwo u tune. ⁵ Ama vuon kaan̄ b̄iaḡi a vaa N̄m̄iñ baari d̄i u yiwo vuovl̄nu ajan̄ wudieke u tunna. N̄m̄iñ tuose t̄untumbiati tielin̄ d̄i yi ba yi wo yada. ⁶ Davidi die bal̄i wa naa gbañ gbañ, d̄i vuodieke n̄iñ N̄m̄iñ d̄i naḡi wa u yi vuovl̄nu u n̄iñja ta d̄i ka yi u t̄untunv̄ina wia, die vuoke yaa s̄uḡifialin̄ pam."

⁷ Davidi die b̄i baari d̄i,
"Vuodiekemba N̄m̄iñ d̄i vaa ba t̄umbiati a chaa
ba
ta b̄i ligihe, ban̄iñ ba yaa wa s̄uḡifialin̄;
⁸ Vuodiekemba N̄m̄iñ d̄i kana ka t̄unsa ba
t̄untumbiati, yaa wa s̄uḡifialin̄."

⁹ S̄uḡifialiku gie yiwo vuodiekemba d̄i gobine ba k̄ola nyuna ma s̄ut̄i? Aaȳi, d̄i yiwo vuodiekemba d̄i kana ka gobi ba k̄olaha gbañ s̄ut̄i. Ti wɔñ a baari d̄i d̄i maaḡiya N̄m̄iñ gbañku ma d̄i, "Abarahami die yiwo N̄m̄iñ yada, ta u yada ka wia N̄m̄iñ d̄i baari d̄i u yiwo vuovl̄nu u n̄iñja." ¹⁰ Sañ̄ja b̄ia N̄m̄iñ d̄i yi w̄l̄ri gie? N̄m̄iñ die wa wa wa vuovl̄nu ta u ye keñ gobi u k̄ol̄i yaa die u gobi wo u k̄ol̄i ta N̄m̄iñ d̄i keñ wa wa wa vuovl̄nu? N̄m̄iñ die wa wa wa vuovl̄nu ta u ye gobi u k̄ol̄i. ¹¹ Ka kvañ chaan̄ die u gobi u k̄ol̄i, ama u gobiku die yiwo siara d̄i w̄on̄iñ Abarahami yada wia N̄m̄iñ d̄i wa

wa wa vuovlunu, ta u ye gobi u kəl. Die wia, vuodiekiemba mana dı yine N̄m̄ıŋ yada ama a ka gobi ba kəla, Abarahami yine ba ch̄oč̄ı; ba yine N̄m̄ıŋ yada wia N̄m̄ıŋ dı wa ba vuovluna. ¹² Abarahami bına yi vuodiekiemba dı gobine ba kəlahā ch̄oč̄ı, daa ba gobinene wia, ama ba yine N̄m̄ıŋ yada sıba tı ch̄oč̄ı Abarahami die dı yine die, ta ye gobi u kəl.

N̄m̄ıŋ n̄varı yiwo vuodiekiemba mana dı yine yada sıtı

¹³ N̄m̄ıŋ die yi wa Abarahami ajaŋ u haagısı n̄vaŋ dı tıŋgbanka gie nan yi ba sıtı. Die u yi wa n̄varı gie, daa Abarahami die dı dına mıraha wia, ama die u yine N̄m̄ıŋ yada wa ta N̄m̄ıŋ dı baarı dı u yiwo vuovlunu wunıŋ N̄m̄ıŋ jıgiŋ. ¹⁴ Dıı yi N̄m̄ıŋ n̄va dı baa a yi vuodiekiemba dı dına mıraha sıtı, die nıŋ vuon̄ yada tıŋ nan yi yɔrı, ta N̄m̄ıŋ n̄vaŋ kaan̄ dı yaa nyvarı. ¹⁵ Mıraha zetiŋ yalla N̄m̄ıŋ sınyırlıŋ a kien̄, ama mıraha dı wori, ka zetiŋ wori.

¹⁶ N̄m̄ıŋ n̄varı yiwo vuodiekiemba dı yine yada sıtı, u zɔɔlınchıgula wia, die u yi wa n̄varı ta die ka sen̄ yi Abarahami haagısı mana sıtı, daa vuodiekiemba dı dına mıraha nyılna ma sıtı, ama vuodiekiemba mana dı yine N̄m̄ıŋ yada sıba Abarahami die dı yine yada die wo, ka yiwo ba sıtı, dama wunıŋ Abarahami yiwo tı mana ch̄oč̄ı. ¹⁷ Sıba dı maagına N̄m̄ıŋ gbaŋku ma dı, "N yi fu wo buuriŋ pam ch̄oč̄ı." Die wia, N̄m̄ıŋ jıgiŋ Abarahami yiwo tı ch̄oč̄ı, N̄m̄ıŋ, vuodieke Abarahami dı yine yada wa, wunıŋ u yınana kunti miivoli, ta vasa jadieke dı wone

dı keŋ beri. ¹⁸ Abarahami die yiwo yada ta yaa tama saŋŋa dieke wiaŋ dı kana ka dagı dı tama beri wo, die wia die u keŋ bıruŋ buurıŋ pam choɔŋ. Sıba dı maagına Nmıŋ gbaŋku ma dı, "Fı haagısı nan dı dala sıba chıŋmarısı." ¹⁹ Abarahami die yiwo sıba bına kɔbıga, ta sıba dı u nyıŋgbaniŋ gbarıgıya mıŋ, ta u hɔgu Sara dıaŋ dı yi hɔgvırıŋ, aŋaŋ die mana yɔrı, Abarahami yada die ka muuriye. ²⁰ Die u faasi a yi Nmıŋ yada mıŋ, ta ka chıliya aŋaŋ Nmıŋ nıvari, die u yada ka dı yi wa hagırıŋ pam, ta u bıra Nmıŋ. ²¹ Ta die sıba aŋaŋ wusie dı Nmıŋ nan bıagi a yi wudieke u yına wa nıvaŋ dı u nan yi wo. ²² Die wia Nmıŋ dı nagı wa dı u yiwo vuovınu, u yine Nmıŋ yada wia. ²³ Ama daa Abarahami nyıuna ma wia dı maagi Nmıŋ gbaŋku sıŋ dı, "Nmıŋ nagı wa mıŋ a bıruŋ vuovınu." ²⁴ Ama a maagıya mıŋ a yi tınuŋ vuodiekkemba Nmıŋ dı bala u tuo tı dı tı yiwo vuovına u nıŋŋa wa gbaŋ, dama tı yine wınuŋ Nmıŋ vuodieke dı sıgırına tı Yɔmvtienj Yisa a nyıŋ kumbu me wo yada wa wia. ²⁵ Wınuŋ u nagına Yisa a yi ba kuu wa tı tıntımbılatı wia, ta bı sıgırı wa a nyıŋ kumbu me, dı u vaa tı bıruŋ vuovına u jıgiŋ.

5

Vuodiekkemba Nmıŋ dı bala dı ba yiwo vuovına wia

¹ Tı yalla yada Yisa Masia ma wa wia Nmıŋ dı baarı dı tı yiwo vuovına u jıgiŋ, ta sıgıduagıŋ dı bie tınuŋ aŋaŋ Nmıŋ sınsıŋ, tı Yɔmvtienj Yisa Masia wia. ² U wia Nmıŋ dı chıgi tı zɔclıŋ, tı

yada ka wia, ta ti ye u zocołinchigilaha ta yallı svigifialıñ, dama ti yaa tama di ti nan daansı ye beri viññ dieke Njmıñ di bala u yi ti wa. ³ Ta ti bi yaa svigifialıñ ti wahala diile me, dama ti sıba di wahalaha diile yia ti wa sikimiñ, ⁴ ta bi yia ti beri viññ, ta beri viññ duan di yia ti tama. ⁵ Ta tamaka mi di ka vasa ti die viivi, dama Njmıñ nagı wa choti dieke u yalla a yi ti svigiti ma, u Halıkasıka u nagına a yi ti wa wia.

⁶ Dama sañña dieke ti wone suññiñ wo, ta Masia di tuo tınıñ vuobiati kuñ a kpi, die ka yiwo sañña dieke Njmıñ di vuarına a zieñ. ⁷ Di hagırı mıñ di vuon tuo vuodieke di mıñjına dısa mıra kuñ a kpi, ama vuon zıı, vuon nan tuo vuovıñnu kuñ a kpi. ⁸ Ama di dagı ti wa u chone ti dene, dama die ti yene yi tımbıatıtelibe Masia di tuo ti kuñ a kpi. ⁹ U zımbu wia, Njmıñ di baarı di ti yiwo vuovıñna; die wia gbañ u nan vbarı ti a nyıñ tıbıdatı dieke di kienene ti ma wa. ¹⁰ Die ti yiwo Njmıñ dataası, ama u wa yi ti wo u zvalıñ, u Bua wa kumbu wia. Lele ti wana a yi Njmıñ zvalıñ naa, chıñlıñ bi wori di u nan gbatı ti a taan Masia miivoli wia. ¹¹ Daa die nyıñna ma, ti bi yaa wa svigifialıñ Njmıñ ma ti Yomutieñ Yisa Masia wia, dama u wia Njmıñ di yi ti u zvalıñ.

Adami ajañ Masia wia

¹² Vuobalımuñ nyıñna ma bıañ di daagı a juu tıngbañka gie me, ta bıabu wia kuñ di beri. Die wia kuñ di kva vuota mana, dama vuota mana yiwo bıañ. ¹³ Die bıañ wəñ bie wo tıngbañka gie me ta Njmıñ di ye kej yi ti Mosisi mıraha; ama di yi mıra di wori, vuon kaañ bıagı balı vuon

dı u chuvusi mıraha mınj. ¹⁴ Ama a nyıŋ Adami saŋka a keŋ tıgı Mosisi saŋka, kuŋ yaa wa vuota mana yiko, ta kva vuodiekeomba bıaŋ dı kana ka tıgı Adami bıabu. Adami die yiwo vuodieke dı bala u keŋ u kvaŋ chaŋ nıasınj. ¹⁵ Ama ba bale wo ka yi bonyı, dama Nmıŋ piini dieke u nagına a yi tı yɔrı wa ka sıı sıba Adami bıabu. Dı yiwo wusie dı vuosi pam kpiye mınj vuobalıŋka tımbıatı wıa. Ama Nmıŋ zɔɔlınchıgıla faası dala mınj, ta u piini dieke u yunana vuosi pam, aŋ ka yi vuobalıŋka Yisa Masia zɔɔlınchıgıla wıa gbaŋ dala mınj. ¹⁶ Nmıŋ piinike aŋaŋ Adami bıabu ka yi bonyı. Kanıŋ bıabu mi die yaa wa tıbıdatıŋ a keŋ, ama Nmıŋ piini dieke u yına tı yɔrı wa yiwo tı wıbıatı naachaala tı tımbıatı pam kvaŋ chaŋ. ¹⁷ Vuobalıŋka tımbıatı wıa kuŋ dı kva vuon mana, wınuŋ vuobalıŋka mi wıa. Ama wudieke dı dına ka kvakı, vuobalıŋka Yisa Masia tıvımaha tıaŋ die. Nmıŋ chıgı tı wa zɔɔlıŋ pam ta tuo tı Yisa Masia wıa, die wıa tı nan ye nyıŋnyıŋ aŋaŋ miivoli dieke dı wone kpatıŋ Yisa Masia ma.

¹⁸ Die vuon mana die baa u ye wo tıbıdatıŋ Adami bıabu wıa. Ama wıvıŋ dieke Masia dı yine wo wıa Nmıŋ tuo tı mınj ta yi tı piini dieke dı yine miivoli. ¹⁹ Adami die zeti wo Nmıŋ nıaŋ ta yi vuosi pam dı yi tıntımbıatı tieliŋ, ama Yisa tuo wo Nmıŋ nıaŋ, ta nan yi vuosi pam bıruŋ vuovına Nmıŋ jıgiŋ.

²⁰ Mıraha keŋye dı ka dagı bıaŋ dı dala dene, ama bıaŋ dı dala dene wo, Nmıŋ zɔɔlınchıgıla faası dala mınj pam a tıaŋ die. ²¹ Die wıa, bıaŋ dieke dı yine vuota dı kpie die wo, die gbaŋ gbaŋ

N̄mīñ z̄oölñchigüla w̄ia u baari d̄i ba yi vuovüna u jiginj, ta yi ba miivoli dieke d̄i wone kpatinj, t̄i Ȳomvütieñ Ȳisa Masia ma.

6

Yaa gamma t̄umbiatı añañ svigiyialıñ w̄ia

¹ Die w̄ia, b̄ia t̄i baa t̄i balı? T̄i nan d̄i bie t̄i t̄umbiatı ma amu N̄mīñ z̄oölñchigüla ḡutı yaa?
² Aayı, daa die. Yaa gamma b̄iañ w̄ia, t̄i s̄u s̄iba t̄i kpiye m̄iñ, ta b̄iañ d̄i b̄i wo t̄i hagirinj. Die w̄ia t̄i kaañ wiari t̄umbiatı ma. ³ T̄inuñ vuodiekkemba ba s̄ina t̄i añañ N̄mīñ nyaanñ Ȳisa Masia saañ ma wa, t̄i s̄u s̄iba t̄i laginj a kpi m̄iñ añañ wa. ⁴ Die w̄ia, die t̄i laginj a kpi m̄iñ añañ Ȳisa Masia ta ba guu t̄i añañ wa N̄mīñ nyaanñ s̄ula ma; ta u Ch̄oɔñ N̄mīñ d̄i nagı u hagirinj a svigiri wa a nyuñ kuñ me, die gbañ gbañ t̄i gbañ d̄i hagi d̄i t̄i bemme miivoli haaliku ma.

⁵ D̄i yi t̄inuñ añañ Masia die d̄i laginj a kpi, die gbañ gbañ t̄i baa t̄i laginj a hagi kuñ me s̄iba die u haginiñ die wo. ⁶ T̄i s̄iba a baari d̄i t̄i berikvüri die laginj a kpi m̄iñ añañ Ȳisa u dagariku ma, d̄i t̄i berikvüri daa b̄i yalluma t̄i hagirinj, ta t̄i kaañ b̄i yi yçenisi b̄iañ hagirinj ma, ⁷ dama d̄i yi vuonj d̄i kpi u b̄i wo b̄iañ hagirinj ma. ⁸ T̄i dene kpi añañ Masia wa, t̄i yaa yada d̄i t̄i nan d̄i yallı miivoli añañ wa. ⁹ T̄i s̄iba a baari N̄mīñ svigiri wa Masia a nyuñ kuñ me ta u kaañ b̄i kpi; kuñ b̄i wo u hagirinj. ¹⁰ Die u kpiye m̄iñ b̄uñyi t̄i t̄ontumbiatı w̄ia, ama u wana bie miivoli me wo, wuñinj añañ N̄mīñ laginj na a beri m̄iñ. ¹¹ Die w̄ia, n̄i gbañ n̄i nagı n̄i gbañ s̄iba n̄i kpiye m̄iñ

ta biañ dì bì wo nì hagırıñ, ama Yisa Masia wìa nì bie wo nì miivoli me Nmìñ jiginj.

12 Die wìa, nì daa vaa biañ pögili nì nyüngbanıñ ta vasa nì yime biañ choti. **13** Nì daa yima nì nyüngbanıñ lugıñ kaanı hagırıñ añ ka tuma tumbiatı, ama nì nagı nì gbañ a yi Nmìñ, ta sıı sıba nì nyüñ wa kuñ me ta juu miivoli me; nì nagı nì nyüngbanıñ mana a yi Nmìñ añ u nagı nì a tuñ suggıñalıñ tıvıma. **14** Biañ da yallıma dì hagırıñ, dama mıraha ka sı nì, ama Nmìñ zöölinchigılala sına nì.

Sugıñialıñ yçlısı wìa

15 Mıraha dì kana ka sı tı wa, ama ta Nmìñ zöölinchigılala dì sı tı naa, tı nan wıarı tumbiatı yiile me yaa? Aayı, tı kaañ yi die. **16** Nì ka sıba a baarı yiwo yçmu a yi vuodieke fu tuosinene u nıvarı? Dıı yi fu saagı a yie tumbiatı, yiwo biañ yçmu, ta ka kpatıñ yiwo kuñ, ama fu saagı Nmìñ nıvañ, die nan vaa fu yi vuovunıñ Nmìñ jiginj. **17** Sañja kaanı, biañ die yalla nì hagırıñ, ama lele nıñ n waasa Nmìñ nì faasına a tuo wusie dagıku dieke n dagına nì wa. **18** Nmìñ die vuarı nì a nyüñ biañ yçlısı ma, amu nì yi wudieke dì baanı nan fıalı u sunj. **19** (Nıñrıñ vuota dì kana ka mıñja Nmìñ wìa lagı lagı wa wìa, mañ yaala n balı añañ vuota yıañ a dagı nì u wìa.) Sıba die nı ıaana a naga nì gbañ a tuma tumbiatı a guta die wo, lele nıñ nì nagı nì gbañ a tuma Nmìñ tıvıma amu nì nan señ yi u sıuti.

20 Sañja dieke die nì yine biañ yçlısı wa, die dì ka yi fögümı dì nì fıalı Nmìñ sunj. **21** Tuñ dieke die nì tunna ta lele ka wa yaa viivi naa, bia

nyvari ní ye? Hanuŋ tuumaha mi chanchaalıŋ yaa kuŋ a kieŋ müŋ. ²² Ama lele nüŋ ní wa nyüŋ wa biaŋ yɔŋısı ma, ta bürüŋ Nmıŋ yɔŋısı. Naa nan vaa ní yi suŋiyalıntielin ta ye miivoli dieke dí wone kpatıŋ. ²³ Dama tuntumbıati nyvari yiwo kuŋ, ama Nmıŋ piini yiwo miivoli dieke dí wone kpatıŋ, tı taasına aŋaŋ tı Yomutieŋ Yisa Masia wıa.

7

Högvet faariŋ aŋaŋ dembiŋ yallıŋ wıa

¹ N nımballı, ní mana sıba mıra, die wıa ní nan bıagı sıba wudieke n bala n balı naa chıaŋ. Mıra yige vuodieke dí benne v miivoli me müŋ. ² Die wıa mıraha suŋ, dí yiwo talası dí högvet lagıma aŋaŋ v chırvı saŋja dieke v chırvı dí yene bie v mısı ma, ama saŋja dieke v chırvı wa dí keŋ kpi, mıraha ka bı yigi högvet wa. ³ Die wıa, dı yi saŋja dieke v chırvı wa dí yene bie v mısı ma, ta v beri aŋaŋ dembigaaŋ, ba nan dí wasa wa daakpannagırv; ama dı yi v chırvı wa dí kpi, mıraha kaan bı yigi wo. Dı yi v yallı dembigaaŋ v chırvı wa kuŋ kvaŋ chaan, v ka yi daakpannagırv. ⁴ N nımballı, die gbaŋ die dí sıi aŋaŋ ní, ní yiwo Masia nyıŋgbaniŋ lugıŋ, ta die kpi ta mıraha ka bı yige ní, ama lele nüŋ ní taasiya müŋ aŋaŋ Masia vuodieke die dí hagına kumbu me wo, ní yime wıwıuna a yıma Nmıŋ. ⁵ Saŋja dieke dí tıanna wa die tı yie tı nyıŋgbaniŋ choti ta mıraha dí vaa tı yaa lɔlibiačı ta a tıuma tı nyıŋgbaniŋ ma, ta yaa wudieke dí yine kuŋ a kieŋ tı ma. ⁶ Ama lele

nij, mıraha ka bı yigi tı, dama die tı kpiye mınj ta mıraha dı bı wo tı hagırıñ. Die wia, tı wa bıagı a tuma yia Nmıñ aŋaŋ miivoli haalı dieke Nmıñ Halıkasıka dı yına tı wa; tı ka bı tuma aŋaŋ mırıkvraha die ba maagına gbaŋku ma wa.

Mıra aŋaŋ bıaŋ wia

⁷ Die wia, bıa tı baa tı balı? Tı nan balı dı mıraha ka vıuna yaa? Aayı, tı kaŋı balı die. Mıraha dı tıñ wori, n tıñ kaŋı dı sıba bıaŋ dı yine jadieke. Mıraha dı tıñ ka dagıya dı n daa yallıma lola aŋaŋ n chanchaaŋ jaŋı, n tıñ kaŋı dı sıba lola dı yine jadieke. ⁸ Ama bıaŋ ye wo ka hagırıñ a nyıñ wa mıraha sıñ, ta lola yiri yiri pam dı hagi n sıñ ma. Mıraha dı tıñ wori, bıaŋ tıñ nan yi jakpiikin. ⁹ Saŋja dieke die n kana ka sıba mıraha, die n yaa miivoli mınj; ama n kenne sıba mıraha, bıaŋ dieke dı benne n sıku dı hagi, ¹⁰ ta manj kpi. Ta mıra dieke dı tınnı mu ka yaa miivoli a keŋ wo, die dı yaa kuŋ a keŋ. ¹¹ Bıaŋ die dı ye sieŋ mıraha sıñ ta gaaŋ mınj, ta kuŋ mınj.

¹² Mıraha aŋaŋ ka dagıku nij yiwo kası, ta yi wusie ta bı vıuna. ¹³ Die nij, dı baanı dagı dı wudieke dı vıuna wa yalla kumbu a keŋ n ma wa? Aayı, daa die. Bıaŋ dı wa wudieke dı vıuna a yaa kumbu a keŋ n ma, amu ka nan yuori dagı tı bıaŋ dı sına dene. Die wia tı wa sıba dı bıaŋ faası yiwo jabıaŋ pam.

Yaa gamma tımbıatı aŋaŋ tınvıuna yiile

¹⁴ Tı sıba a baarı dı mıraha nyıñ wa Nmıñ jıgiñ, ama manıñ nij n yiwo vuota, ta yi bıaŋ yomu. ¹⁵ N ka sıba wudieke n yinene chıaŋ; ta

ka yie wuvvuna dieke n yaalala dı n yi; ama ta yie tumbiatı dieke n hana. ¹⁶ Dı yi maŋ yie tumbiatı dieke n kana ka yaala dı n yi, dı dagıya dı n saagıya mıŋ dı mıraha vıuna mıŋ. ¹⁷ Die wıa, dı ka yi n gbaŋ n tınnanaha, ama dı yiwo bıa dieke dı benne a ma wa vanana maŋ yie he. ¹⁸ N sıba a baarı dı wuvvunıŋ wo n svıŋ ma, n yaala n yiwo wudieke dı vıuna, ama n ka bıagı yie ke. ¹⁹ Wuvvunıŋ dieke n yaalala dı n yi wo, n ka bıagı yie, ama ta tumbiatı dieke n kana ka yaala dı n yiwo, kanıŋ ma yie. ²⁰ Die wıa, dı yi maŋ yie wudieke n kana ka yaala dı n yiwo, dı dagıya dı daa manıŋ n gbaŋ n yinene he ama dı yiwo bıa dieke dı benne n ma yinene he.

²¹ Wıbalımuŋ maŋ ye ta ka bie n ma saŋja mana, maŋ keŋ yaala dı n yi wudieke dı vıuna, bıaŋ ıaaŋ beri aŋaŋ mıŋ. ²² Nmıŋ mıraha yınana mıŋ svıgıtlaŋı, ²³ ta maŋ yese mırı dieke dı tınnana n nyıŋgbaniŋ ma a waga aŋaŋ mırı dieke n svıŋ dı yaalala, ta bıbı mıŋ sıba dansarıkı vuonı, dı n saagı a yi bıa dieke dı benne n svıŋ ma wa. ²⁴ Aba, n yiwo svıgıtluusıŋ tien. Mınia baanı gbatı mıŋ a nyıŋ nyıŋgbanı dieke dı yalla mıŋ a gara kuŋ me naa? ²⁵ N bıra Nmıŋ vuodieke dı gbatına mıŋ a taaŋ naa, tı Yıomutieŋ Yısa Masia wıa.

Die wıa, n dı wa Nmıŋ mıraha n svıŋ ma, ama ta n nyıŋgbaniŋ dıaŋ dı dı bıaŋ sieku.

8

Nmıŋ Halıkasıka beriŋ ma wıa

¹ Die wia, lele N̄m̄iŋ kaaŋ dii vuodieiekemba d̄i benne Yisa Masia ma wa sariya a baari d̄i ba chuuvsiya. ² Dama N̄m̄iŋ Hal̄kasika nan yi ba miivoli dieke d̄i nyinna Yisa Masia jigiŋ ta gbat̄i ba a taan yɔr̄i, a nyiŋ biaŋ aŋaŋ kuŋ me. ³ N̄m̄iŋ tuiŋ wa u gbaŋ gbaŋ u Bua tuiŋban̄ka gie me, ta u keŋ aŋaŋ nyiŋban̄iŋ siba tuiŋ vuobiati nyiŋban̄iŋ, u keŋ tuo t̄i kuŋ a kpi. Ta u kumbu wia N̄m̄iŋ d̄i chuuvsı bia dieke die d̄i benne tuiŋ vuota sviḡti ma wa hagiruiŋ. Mosisi m̄iraha ka biaŋi yi naa, dama tuiŋ vuota ka biaŋi d̄i m̄iraha viiniŋ. ⁴ N̄m̄iŋ die yiwo naa amu tuiŋ vuodieiekemba beriŋ d̄i d̄ina N̄m̄iŋ Hal̄kasika daa vuota choti wo, nan saagi a d̄ii wusie sieku siba m̄iraha d̄i dagina dene wo. ⁵ Vuodieiekemba beriŋ d̄i d̄ina vuota choti wo, naga ba suŋanyile a yie vuota choti me miŋ, ama vuodieiekemba beriŋ d̄i d̄ina N̄m̄iŋ Hal̄kasika diaŋ d̄i naga ba suŋanyile a yie Hal̄kasika choti me miŋ. ⁶ D̄ii yi fu naḡi fu yiaŋ a taasi aŋaŋ vuota choti, d̄i yiwo kuŋ, ama d̄ii yi fu naḡi fu yiaŋ a taasi aŋaŋ N̄m̄iŋ Hal̄kasika choti, d̄i yiwo miivoli aŋaŋ sviḡduaḡiŋ. ⁷ D̄ii yi fu naḡi fu yiaŋ a taasi aŋaŋ vuota choti, yiwo N̄m̄iŋ dataaŋ, ta ka d̄i N̄m̄iŋ m̄iraha, ta kaaŋ seŋ a d̄i ha. ⁸ Vuodieiekemba d̄i d̄ina vuota choti kaaŋ biaŋi yi wuiŋ a fialı N̄m̄iŋ suŋ.

⁹ Lele ni ka bi beri siba ni nyiŋban̄iŋ d̄i yaalala ni bemme dene, ama ni beriŋ sui siba Hal̄kasika d̄i dagina ni dene, d̄ii yi N̄m̄iŋ Hal̄kasika d̄i seŋ bie ni ma. Vuodieke niŋ mana d̄i wone Masia Hal̄kasika ka yi u sut̄i. ¹⁰ D̄ii yi Masia d̄i bie ni ma, Hal̄kasika nan yi ni miivoli

dama N̄m̄iñ tuo n̄ m̄iñ d̄i n̄ yiwo vuovuina u n̄uñja ama n̄ nyiñgbanuñ nan kpi n̄ b̄iañ w̄ia. **11** W̄onuñ N̄m̄iñ vuodieke d̄i s̄ugiruña Yisa a nyiñ kuñ me wo, d̄i yi ta u Halikasika d̄i bie n̄ ma, w̄onuñ vuodieke d̄i s̄ugiruña Yisa a nyiñ kuñ me wo, w̄onuñ u balla u yi n̄ nyiñgbanuñ miivoli haaluñ, u Halikasika d̄i benne n̄ ma w̄ia.

12 Die w̄ia, n̄ n̄umballı, n̄ s̄umma ta daa dia n̄ nyiñgbanuñ choti. **13** D̄i yi n̄ d̄i n̄ nyiñgbanuñ choti n̄ baa n̄ kpi m̄iñ, ama d̄i yi n̄ kuu n̄ nyiñgbanuñ choti N̄m̄iñ Halikasika hagiruñ ma, n̄ nan ye miivoli. **14** Vuodiekemba N̄m̄iñ Halikasika d̄i daḡinana ba sieku, banuñ ba yine N̄m̄iñ ballı. **15** Dama Halikasi dieke N̄m̄iñ d̄i yuna n̄ wa, ka yi n̄ b̄iruñ wa ȳeñisi ajan̄ vuodiekemba d̄i ch̄iḡinana ñmaamıñ, ama u yi n̄ b̄iruñ wa N̄m̄iñ ballı, ta yi n̄ hagiruñ n̄ wasa N̄m̄iñ d̄i, "T̄i Ch̄oñ." **16** N̄m̄iñ Halikasika vana t̄i gbañ gbañ haalitu d̄i s̄iba d̄i t̄i yi wo N̄m̄iñ ballı. **17** T̄i senne a yi N̄m̄iñ ballı naa w̄ia, t̄i nan ye nyiñvuna diekemba u naḡina a d̄uañ a gbarı u vuosisi; t̄i nan keñ ḡut̄i ye u j̄iluma. Dama d̄i yi t̄i die wahala Masia w̄ia, u nan keñ k̄ot̄i t̄i.

Yaa gamma s̄vḡifialı dieke t̄i bala t̄i daansi ye w̄ia

18 N̄ s̄iba d̄i wahala dieke t̄i dinene lele gie wo kaañ b̄iañ naḡi m̄öḡisi ajan̄ s̄vḡifialı dieke N̄m̄iñ d̄i bala u yi t̄i wa. **19** D̄unia nyinti mana N̄m̄iñ d̄i naana ch̄usa ajan̄ nuñjmina a gbarı sañja dieke N̄m̄iñ d̄i bala u keñ vuvari u ballı yeñ me, **20** dama d̄unia nyinti mana die ch̄uusuya m̄iñ ta die b̄i wo nyvari, die ka ka yi ka gbañ ka

dunjən, die ka yiwo Nmīn̄ dunjən u yi die, ama u b̄i vaa ka yaa tama. ²¹ Daan̄ kaan̄ nan d̄i beri ta duniaaka nyinti mana nan kej nyūn̄ kuŋ yōŋ̄s̄i ma, ta kuŋ̄ kaan̄ b̄i p̄oḡl̄iha, ta nan d̄i yaa s̄uḡifal̄i dieke Nmīn̄ ball̄i d̄i bala ba kej ye wo. ²² Ti s̄iba a baari dunia nyinti mana bie tvaŋ̄ ma ta ȳmuuse a kej t̄uḡi jinne s̄iba h̄oḡu d̄i bala u m̄iř̄i ta ȳmuuse dene wo. ²³ Ama daa dunia nyinti nyūna ma ȳmuusinene, ama t̄in̄i vuodieckemba d̄i yalla Nmīn̄ Halikasika d̄i yine piini dieke Nmīn̄ d̄i wolinne a yi gbaŋ̄ ȳmuuse mīn̄ ti s̄uḡit̄i ma ta ch̄usa saŋ̄ja dieke Nmīn̄ d̄i bala u wa ti u ball̄i, a gbat̄i ti nyūngban̄iŋ̄ a nyūn̄ yōŋ̄s̄i ma. ²⁴ Die ti yalla tama w̄ia ti ye gbat̄itaan̄iŋ̄. D̄i yi ti ye jadieke ti yalla tama d̄i ti nan ye, die n̄iŋ̄ ka ka b̄i yi tama. M̄un̄ia baa u yaa tama jadieke u wone ye w̄ia? ²⁵ Ama d̄i yi ti yaa tama d̄i ti nan ye jadieke ti yene ka yeye, die n̄iŋ̄ ti nan ch̄us̄i aŋ̄aŋ̄ suguru.

²⁶ Die gbaŋ̄ gbaŋ̄ Nmīn̄ Halikasika d̄i sun̄je ti ti gbaliḡs̄i ma. Ti ȳaaŋ̄ ka s̄iba ti m̄una ti j̄v̄s̄i Nmīn̄ dene ama Halikasika ȳaaŋ̄ j̄v̄sa Nmīn̄ a ȳia ti aŋ̄aŋ̄ ȳmuusi dieke n̄uaw̄iŋ̄ d̄i kana kaan̄ b̄iaḡi a bal̄. ²⁷ Ta Nmīn̄ vuodieke d̄i s̄ib̄una vuota sun̄janyile s̄iba Halikasika sun̄janyile mīn̄, dama Halikasika j̄v̄sa Nmīn̄ a ȳia u vuosi a d̄i sie dieke w̄on̄iŋ̄ Nmīn̄ d̄i yaala.

²⁸ Vuodieckemba Nmīn̄ d̄i wana, u wa ba wa w̄iŋ̄ w̄ia, ta ba yaa choti aŋ̄aŋ̄ wa, ta ti s̄iba d̄i wudieke mana d̄i yinene, u vasa a yie w̄w̄v̄una a ȳia ba. ²⁹ Ta vuodieckemba Nmīn̄ d̄i wone a vuvari wa, die u vuvari ba mīn̄ d̄i ba s̄imma u

Bua wa, amu u Bua wa nan yi Buajakuny ta yallı nimballi pam. ³⁰ Nmij wa wa vuodiekeomba u vuarina wa, ta yi banij vuodiekeomba u wana wa dı ba yi vuovuna u niŋja, ta vuodiekeomba u bala dı ba yiwo vuovuna u niŋja wa, u kɔtı ba nmijnsikpej.

Nmij choti wia

³¹ Bia ti baa ti balı yaa gamma gej he mana ma? Dı yi Nmij dı bie ti chaŋ, mınia baŋ bıagı a tuoli ti? ³² Nmij die ka mın tı u Bua wa, ama die u nagı wa mın a bıriŋ kaaba ti wia. Dı yi die u yi ti u Bua, bia wia u kaaŋ yi ti nyintialıkaha mana. ³³ Mınia baŋ bıagı a balı chuvısi Nmij vuovvarıka? Nmij gbaŋ baarı dı ba wo bıaŋ u jıgiŋ. ³⁴ Mınia benne a baŋ bıagı a dii ba sarıya ta baarı dı ba chuvısiya? Vuonj wori. Masia die kpiye mın ta Nmij dı sıgırı wa a nyıŋ kunj me, ta lele u kali Nmij nuudiigın chaŋ a jıusa wa a yıa ti. ³⁵ Bia baŋ bıagı a vuarı ti a nyıŋ Masia choti me? Wumugisike yaa, wahala yaa mugisiŋ yaa kɔŋ yaa zɔčlıŋ yaa sıgıchuvısiŋ yaa kunj? ³⁶ Sıba ba maagına Nmij gbaŋku ma dı:

“Fu wia vuosi yaala ba kuv tı mın saŋja mana;
ta tı sıı sıba yii diekemba ba yalla a gara
dı ba kɔrígı wa.”

³⁷ Ama wıaha gie mana ma, tı yaa wa nyaneŋıŋ, Yisa Masia vuodieke dı chone tı wo ma. ³⁸ Dama n seŋ a sıba dı jaŋ wori a baŋ bıagı vuarı tı a nyıŋ Masia choti me; kunj yaa, misı yaa, malakasi yaa, jımbıatı yaa, wudieke dı yinene lele yaa, wudieke dı bala ka yi saŋja dieke dı bala ka

kenj wo ³⁹ yaa jadieke dı benne ɿmíñsikpeñ, yaa tıñgbanjka chıaŋ, jaan wori naamıñ mana mana ma a baan bıagı a vuari tı a nyıñ ɿmíñ choti me, choti dieke dı nyına tı Yomutieñ Yisa Masia ma wa.

9

Yaa gamma ɿmíñ aŋaŋ Izara vuosi wıa

¹ N yiwo Masia sıuti wıa, wudieke n balala wa yiwo wusie, n ka chıba ɿmíñchıbısı. Ta ɿmíñ Halıkasıka dı dii n siara dı n ka chıba ɿmíñchıbısı, ² dı yi maŋ yaa svıgıchıvısi dieke dı wone kpatıñ ³ n gbaŋ gbaŋ buuriñ wıa. Dı tıñ nan yi mıñ nansıñ maŋ tıñ nan bıagı a zie vuosi gie naŋ ma dı Masia chıvısi mıñ, n tıñ nan saagi. ⁴ Banıñ ba yiwo Izara vuosi, ta ɿmíñ die dı vuari ba, ba yi v ballı, ta dagı ba v chaankpenkrııñ, ta saagi aŋaŋ ba, ta yi ba v müraha, ta dagı ba wusie jıamıñ, ta yi ba nıa. ⁵ Ba chıɔɔŋküvülin die yiwo vuokrııma, ta Masia die dı tarıgına a yi vuota wa die yiwo ba wınyı. ɿmíñ, vuodieke dı yalla yiko jaan mana ma wa ye bıri dieke dı wone kpatıñ. Wusie.

⁶ N ka baarı ɿmíñ nıvari ka tıma; dama daa Izara vuosi mana yine ɿmíñ vuosi wusie. ⁷ Daa Abarahami haagısı mana yine v haagısı wusie, dama ɿmíñ die balı Abarahami dı, “Aziki maarıñ bala ba keŋ yi fu haagısı.” ⁸ Die wıa, daa vuodieke Abarahami dı müırına vuota müırıñ yine ɿmíñ ballı. Vuodieke dı yine ɿmíñ nıvari müırıñ ballı banıñ ba senne yi ɿmíñ ballı. ⁹ ɿmíñ die yi wa nıvari gie dı, “Bıŋ chaŋ

saŋka gie n nan yiŋji keŋ, ta Sara müri wa Buadembinj."

¹⁰ Ama daa a mana wonde. Rebeka die müri wa yuba ta ba yi dembisi ta yaa chɔɔŋ balimuj, wunuj u yine ti chɔɔŋkunuj Aziki. ¹¹⁻¹² Ama saŋja dieke die ba yene ka müri ba ta ba ye ka yi wudieke dı yine vuunuŋ yaa biaŋ, Nmuj die dı balı Rebeka dı jakuvrı nan keŋ jiaŋ buabike. Nmuj die bala naa dı u choti yi. Die u choti yiwo dı u vuari vuosi, daa ba tʊvma wia; ama dı yiwo u chone ta vuari dene. ¹³ Siba Nmuj dı bala wudieke u gbaŋku ma dı, "N vuari wa Jakobu ama ta zeti Esoo."

¹⁴ Bia ti baa ti balı? Ti nan balı dı Nmuj ka yie wudieke dı vuuna yaa? Aayı, daa die. ¹⁵ Nmuj die balı wa Mosisi dı, "Vuodiekiemba n yaalala n chıgi zœclıŋ banıŋ maŋ nan chıgi zœclıŋ."

¹⁶ Die wia, dı ka dı vuota dı yaalınana yaa a yie wudieke, ama dı yiwo Nmuj zœclinchıgila wia.

¹⁷ Dı maagıya Nmuj gbaŋku ma a balı yi Faaro dı, "Manıŋ Nmuj n yi fu wo naaŋ naa wia, dı n nagı fu a dagı n hagırıŋ, ta vaa n saaŋ muvlı a ga tıŋgbanka gie luga mana." ¹⁸ Die wia, u chıga vuodiekiemba u yaalala dı u chıgi zœclıŋ, ta yie bataŋ tiba dı ka wumma wia siba u yaala dene.

Yaa gamma Nmuj sinyurıŋ aŋaŋ u zœclinchıgila wia

¹⁹ Ni wonyı nan pıası müŋ dı dı yi die, bia wia Nmuj dı yese vuota chıvısuŋ? Münia baaŋ bıagı a zeti Nmuj choti? ²⁰ Ama n zua, münia yine fu dı fu yiŋji balı wıuŋ a yi Nmuj? Kpagıŋ nan bıagı a pıası vuodieke dı wınsına ka wa dı, "Bia fu

wonsı müj naa?” ²¹ Dama vuodieke dı wonsına kpaga yalla sien dı u nagı tögüj a wonsı kpaga ale a nyıj tögürü mi, ta kaanı dı viuna ta kaanı diaj dı ka viuna.

²² Die gbaŋ gbaŋ Nmıj dı yi; Die u yaala u dagı wa u sınyırıŋ aŋ vuon mana sımma u hagırıŋ. Ama die u dii wo suguru aŋaŋ vuodiekemba u juuna sınyırıŋ aŋaŋ ba wa ta dı mu dı u chıvısi ba wa. ²³ Die u yiwo naa, dı u dagı u yalla hagırıŋ pam dene, ta die chıgı vuodiekemba u vuarına zɔčıŋ dı ba gutı ye u hagırıbu a taaŋ. ²⁴ Dama tı yine vuodiekemba u wana daa Juu vuosi nyıuna ma, ama aŋaŋ vuodiekemba dı kana ka yi Juu vuosi gbaŋ. ²⁵ Naa die yi sıba Hosia die dı maagına dene, dı Nmıj baarı dı,

“Vuodiekemba die dı kana ka yi n vuosisi,
banıŋ maŋ nan nagı aŋ ba yi n vuosi;
ta buuri dieke die n kana ka cho wo,
banıŋ maŋ nan wa ba n buuri choti.

²⁶ Ta jigidieke die ba balı ba dı ba ka yi n vuosi
wo,
mi ba nan wa ba Miivolitieŋ Nabidie Nmıj
ballı.”

²⁷ Nmıj naazva Azaya die balı wa naa yaa gamma Izara vuosi ma dı, “Dı yi Izara vuosi dı dala sıba mugiŋ tambusıŋ ama ba bıta nan ye gbatıtaanıŋ; ²⁸ dama Nmıj nan datı tıngbanjka gie vuosi tıba a kpatı lagı lagı sıba u bala die wo.” ²⁹ Sıba Nmıj naazva Azaya die dı wolinne a balı wa dı, “Dı yi tı Yomvıtieŋ vuodieke dı yine hagırıtieŋ wo die dı vaa tı buurıŋ bataŋ, dı tıŋ nan haarı tı sıba dı haarına Sodomı aŋaŋ Gomora tıgısı vuosi dene wo.”

Yaa gamma Izara vuosi aŋaŋ wuvvunaha wia

³⁰ Ta lele, bia tı nan wa balı? Tı nan balı dı vuodiekeomba dı kana ka yi Juu vuosi wo die ka mía dı ba yi vuovluna Nmıŋ jiginj, ama Nmıŋ die dı baarı dı ba yiwo vuovluna u nıŋja, ba yada wia. ³¹ Ama Izara vuodiekeomba die dı mınana dı ba yi mırı diekemba dı baanj yi aŋ Nmıŋ baarı dı ba yiwo vuovluna u nıŋja wa dı waari ka. ³² Bia wia die ba waari ka? Die ba waari ka mıŋ dama die ba mía mıŋ dı Nmıŋ balı dı ba yiwo vuovluna u nıŋja daa ba yada wia ama ba tıvma wia. Die wia, die ba gbinj taŋgbinkiri a nan, ³³ taŋ dieke ba maagına ka wia Nmıŋ gbaŋku ma dı,

“Ye, manıŋ Nmıŋ nagı wa taŋ a dvaŋ Zayɔni tıŋ
ma,
taŋ dieke dı baanj vaa vuosi gbiŋ aŋaŋ ba
nagısı,
ta yi taŋ dieke dı baanj vaa ba nan.

Ama vuodieke dı yi wo yada kaanj dii viivi.”

10

¹ N nımballı, n jıvısa Nmıŋ aŋaŋ n sıŋ mana dı u vaa n gbaŋ gbaŋ n buuriŋ Juu vuosi ye gbatıtaanıŋ. ² N nan biagı a dii ba siara dı ba dı wa Nmıŋ aŋaŋ nıŋjmına; ama ba ka sıba u sieŋ aŋaŋ wusie. ³ Ba ka sıba sie dieke Nmıŋ dı daagıñana a vasa vuosi dı yie vuovluna u jiginj, ama ta yaala ba gbaŋ gbaŋ sieŋ, die wia ba ka sıvına ba gbaŋ tıŋgbaŋ a yıa sie dieke Nmıŋ dı daagıñana a vasa vuosi dı yie vuovluna u nıŋja wa. ⁴ Dama Mosisi mıraha dıusıŋ kaanj bı bıagı vaa Nmıŋ baarı dı vuonj yiwo vuovlunu u nıŋja;

ama vuodieke nij mana dı yi Masia yada, Nmıñ nan baarı dı wunuñ vuoke yiwo vuovlunu u jigin.

Gbatıtaanıñ di yine vuonı mana sıtı dene

⁵ Mosisi die maagı wa naa yaa gamma Nmıñ dı bala u vaa vuonı yi vuovlunu u niñja dı yi u dı miraha; die u baarı dı, “Vuodieke nij mana dı yinene wudieke miraha dı dagına nan ye miivoli ka wıa.” ⁶ Ama beri viñ dieke dı nyunna yada ma balı wa naa Nmıñ gbañku sunı dı, “Da kej yile fu sunı ma dı minia baanı jvalı ga arızanna?” (Ka chıaŋ yiwo minia baanı jvalı a ga arızanna ta yaa Masia a kej sunıñ?) ⁷ “Da kej bı yilime dı minia baanı sunı ga kpiile tigıñ?” (Ka chıaŋ yiwo minia baanı sunı ga a ga sunı Masia a nyıñ kuñ me?) ⁸ Wudieke Nmıñ gbañku dı dagına yiwo naa, dı “Nmıñ wuvılınaha kej gbıgi nı miñ; ka bie nı nua ma añaŋ nı sunı ma.” Wuvılınaha yiwo yada wudieke tı muvılınana wa. ⁹ Dı yi fu yuori fu nuaŋ a balı dı, “Yisa yiwo Yomutieŋ”, ta yi yada fu sunı ma dı Nmıñ die sunı ma miñ a nyıñ kuñ me, Nmıñ nan gbatı fu a taanı. ¹⁰ Dama tı yine Yisa yada tı sunı ma wıa, Nmıñ dı baarı dı tı yiwo vuovluna u niñja, ta bı yuori tı nua a bala yadaka wıa tı yese gbatıtaanıñ. ¹¹ Dı maagıya Nmıñ gbañku sunı dı, “Vuodieke dı yine wo yada, u kaaŋ wɔŋ dii viivi.” ¹² Jaaŋ ka puo Juu vuosi añaŋ vuodiekkemba dı kana ka yi Juu vuosi. Nmıñ balıŋka yine tı mana Yomutieŋ ta sunıne vuodiekkemba mana dı jıvısnana wa. ¹³ Dı maagıya Nmıñ gbañku sunı dı, “Vuodieke nij mana dı jıvısnana tı Yomutieŋ ta yaala sunıñ, nan ye gbatıtaanıñ.”

14 Dii yi vuosi dì ka yi wo yada, lalà ba baa ba jvusi dì v suñji be? Ta dii yi ba ka wvñ wvñinaha, lalà ba baa ba yi wo yada? Ta ba ka mñvli wvñinaha, lalà ba baa ba yi a wvñ ka wia? **15** Ta dii yi Nmij dì ka tñj tñntñtu mi, lalà wvñinaha dì baa a yi a mñvli? Dì maagiya Nmij gbañku ma dì, "Vuodiekkemba dì ganana a mñvla wvñinaha keniñ vuna pam." **16** Ama daa vuon mana die tuone wvñinaha. Azaya die maagiya mñj Nmij gbañku svñ dì, "Nmij, mñnia tuosinene wvñinaha gie." **17** Die wia, dii yi vuon dì wvñ wvñinaha gie, die baan vaa vuoke yi Yisa yada, ta dii yi vuosi dì mñvla Masia wvñinaha die baan vaa ba wvñ.

18 N yaala n piası a ye dì vuosi ka wvñ wvñinaha yaa? Wusie, ba wvñya. Dì maagiya Nmij gbañku svñ dì,

"Vuosi wvñ ba lõlñ ajan ba wvbalika tñgbañka gie
luga mana mñj."

19 N yaala n bì piası a ye dì Izara vuosi die ka siba ka chuañ yaa? Mosisi gbañ gbañ die wolinne a yinjji balı dì Nmij baari dì,

"N nan yi Izara vuosi yallima nññmaariñ
ajan vuodiekkemba dì wone buuriñ.
Ta vaa ba jii sinyiuriñ
a yi buuri dieke dì yine gaatuñ."

20 Azaya die dii wo dembisi, ta baari dì Nmij baari dì,

"Vuodiekkemba baga die dì wone n ma ye mñj
mñj;

Ta nagi n gbañ a dagi vuodiekkemba dì kana
ka piasa yaala n jigin."

21 Ama u balı wa naa yaa gamma Izara vuosi ma dı, "N tırı wa n nuuŋ ńmíntvası ańjaŋ yuŋ dı n tuo be ama ba yiwo vuodiekm̄ba dı kana ka wómma wía ta zeti n nuoŋ."

11

Nmíŋ die dı chígına Izara vuosi zóčlıŋ dene

1 N bı yaala n pıası mıŋ dı, Nmíŋ zeti wo u gbaŋ gbaŋ u vuosi dı yine Izara vuosi yaa? Aayı, u ka zeti be. Manıŋ n gbaŋ gbaŋ n yiwo Izara vuon, ta yi Abarahami haagıŋ, ta nyıŋ Benjamani buurın ma. **2** Nmíŋ ka zeti u vuosi u vuarına a nyıŋ piiliku me wo. Nı sıba wudieke dı maagına Nmíŋ gbaŋku ma yaa gamma Elaja die dı fobılınana a yıa Nmíŋ yaa gamma Izara wía dene: **3** Die u baarı dı, "N Yomutien, ba kuv fu naazvalıba mana ta chuvısi fu korititi, manıŋ n nyıuna ma tıala ta ba mia dı ba kuv mıŋ." **4** Nmíŋ die dı yinji a balı wa dı, "Manıŋ n yaa wa dembisi tuse ayvpoŋ vuodiekm̄ba dı yene ka jıaŋ buuŋ Baali." **5** Die dı sıı leleke gie gbaŋ: Izara vuosi bıta ye beri ta Nmíŋ dı vuarı ba u zóčlınchıgıla wía. **6** Dı yi Nmíŋ dı vuarı vuosi dı yi wo u zóčlınchıgıla wía u vuarı ba daa ba tuvma wía. Nmíŋ dı tırı vuara vuosi ba tuvma wía, die niŋ u zóčlınchıgilaha ka yi wusie zóčlınchıgıla.

7 Naa dagıya dı Izara vuosi bıta dieke Nmíŋ dı vuarına wa die yene jadieke ba mana die dı dına dıdıa a yaala wa. Ama vuotıalıkaha sikpeŋ die hagırı mıŋ. **8** Naa die yi sıba dı maagına Nmíŋ gbaŋku ma dı, "Bına dieke dı tıanna a keŋ tugı

jinne, N̄m̄iñ die d̄i yi ba ka s̄iba w̄ia ch̄iasi, ta ka b̄i yese yaa w̄umma.” ⁹ D̄i b̄i maaḡiya N̄m̄iñ gbañku sv̄en d̄i Davidi die baari d̄i:
“N̄m̄iñ, vaa vuosi gie duvga

yi chachab̄isi a yigi be aŋ̄ ba dii wahala;
¹⁰ ta vaa ba nine d̄i ȳiñ, am̄u ba kaaŋ̄ d̄i yese,
ta vaa ba sv̄en a zv̄vri ta daa b̄iaḡi a t̄int̄i.”

¹¹ N yaala n p̄iası a ye d̄i Juu vuosi die d̄i gbinne naŋ̄ a nan wa, die ba nanya m̄iñ a ch̄uvs̄i mana? Aaȳi, daa die. Die ba yine b̄iaŋ̄ w̄ia, ta N̄m̄iñ d̄i gbat̄i vuodiekkemba d̄i kana ka yi Juu vuosi a taan̄. N̄m̄iñ die yi naa am̄u Juu vuosisi nan d̄i yaa n̄in̄n̄maar̄iŋ̄ aŋ̄aŋ̄ vuodiekkemba d̄i kana ka yi Juu vuosisi. ¹² Juu vuosi b̄iaŋ̄ w̄ia d̄i yi t̄iŋ̄baŋ̄ka gie vuosi d̄i ye gbat̄itaan̄iŋ̄; ta ban̄iŋ̄ Juu vuosi d̄i kana ka yi N̄m̄iñ choti w̄ia yine vuodiekkemba d̄i kana ka yi Juu vuosi d̄i ye gbat̄itaan̄iŋ̄, die w̄ia d̄i yi Juu vuosisi mana d̄iaŋ̄ d̄i vaa ba t̄umb̄iat̄i ta ye gbat̄itaan̄iŋ̄, t̄iŋ̄baŋ̄ka gie vuosi nan faası ye alibarika a t̄iaŋ̄ naa.

Vuodiekkemba d̄i kana ka yi Juu vuosi gbat̄itaan̄iŋ̄ w̄ia

¹³ N bala ȳla n̄in̄n̄ vuodiekkemba d̄i kana ka yi Juu vuosi, n yene yi Masia t̄ont̄ont̄u n̄i jigiŋ̄ naa, n nan d̄i yaa nyv̄un̄ n̄iḡiŋ̄ n t̄v̄uma ma. ¹⁴ D̄i yi maŋ̄ t̄iŋ̄ nan b̄iaḡi a yi n gbaŋ̄ gbaŋ̄ n vuosi d̄i yine Juu vuosisi yall̄ima n̄in̄n̄maar̄iŋ̄ aŋ̄aŋ̄ vuodiekkemba d̄i kana ka yi Juu vuosisi, vuon̄ z̄iŋ̄ d̄i t̄iŋ̄ nan yi bataŋ̄ ye gbat̄itaan̄iŋ̄. ¹⁵ Die N̄m̄iñ d̄i zetine Juu vuosisi, die u yiwo t̄iŋ̄baŋ̄ka gie vuosi u zvaliŋ̄, ama d̄i yi N̄m̄iñ d̄i saaḡi a tuo be ba yi u vuosi b̄ibra, d̄i nan d̄i s̄ui lal̄ia? D̄i

nan dı sū siba ba sūgiruna vuonj a nyinj kuj me die wo.

¹⁶ Dū yi bumbuŋaŋ paanuku dı yi N̄mij suti, nyintialıkaha gbaŋ yiwo u suti. Dū yi tuiŋ nagırısı dı yi N̄mij suti, ka nagısısı gbaŋ yiwo u suti. ¹⁷ Juu vuosi sū siba tigin tū dieke dı vūluna, ta N̄mij die dı gobi tūka nagısı atanj, ta nagı haagin tuiŋ nagısı a taası ajanj jadieke dı benne tigin me wo, a taası a bürüŋ jabalimij. Nīnūn vuodiekeomba dı kana ka yi Juu vuosi sū siba haagin tūka naŋ, ta taası N̄mij wuvūluna dieke dı nyinna Juu vuosi jiginj, ta sū siba haagin tūka naŋ dieke dı taasına ajanj javinj dieke dı nyinna tigin tūka ma. ¹⁸ Die wīa nī daa yilime dı nī tiaŋ naŋ diekemba N̄mij dı chīana a taanj wa ta a sū siba tigin tūka nagısısı wa. Nī daa kuulime, dama nī yine tuiŋ naŋ, ta tūka nagırısı dı yīa nī sunjnj, daa nī sunjnjinene tūka nagırısı.

¹⁹ Ama nī nan baari dī, "Wusie, N̄mij chīa nagısı mi a taanj mīŋ ta yi manij vuodieke dī yine haagin naŋka sienj." ²⁰ Ka seŋ yiwo wusie, ba kana ka yi yada wa wīa u chīa ba, ta fūnūŋ vuodieke dī yine yada wa wīa u nagı fū a taası ka ma. Die wīa, da kuulime ka wīa, ama chīgūma n̄maamij. ²¹ Juu vuosi vuodiekeomba die dī sūna siba tigin tūka, N̄mij die datı wa ba tība, die wīa nī da yilime dī u kaaŋ bīagi a datı nī tība diaŋ. ²² Tū ye N̄mij dī chīgūnana zōčlıŋ ta bī tua dene. U tua mīŋ ajanj vuodiekeomba dī kana ka yi yada, ama ta nan dī chīga nī zōčlıŋ dū yi nī yie yada; ama nī ka yie yada u nan chīa nī gbaŋ a taanj. ²³ Dū yi Juu vuosisi dī tarığı ba sunjanyile ta yinjŋi a yi Yīsa yada, N̄mij nan nagı ba a taası

jigidieke die ba wone a beri wo, dama υ nan biaqι yi die. ²⁴ Niniŋ vuodiekiemba dι kana ka yi Juu vuosi sι siba haagιŋ tιŋ nagisi, ta Nmiŋ dι chia a taasi arjan tigιŋ tιŋ. Dι kaan dι hagiriŋ dι Nmiŋ nagι nagisi dieke υ chiana a nyiŋ tigιŋ tuka ma, ta bι nagι ka taasi arjan ka gbaŋ gbaŋ tuka.

Nmiŋ die dι chigina vuon mana zɔɔliŋ dene

²⁵ N nimbali, n yaala nι simma wulberikun jaan, ka nan yi ar nι daa yilime dι nι yaa sibin: Ka yiwo dι Juu vuosi bataŋ yaa sikpeŋ hagiriŋ, dι nan dι sι die a ga tugι sanja dieke vuodiekiemba mana dι kana ka yi Juu vuosi ta Nmiŋ dι vuari ba dι ba keŋ yi Yisa suti dι keŋ Nmiŋ jigiŋ. ²⁶ Die Juu vuosi mana dι nan keŋ ye gbatitaaniŋ. Siba dι maagina Nmiŋ gbaŋku ma dι,
“Gbatitaantu wa nan nyiŋ Zayoni tιŋ ma,
a keŋ vuari Jakobu haagisi a nyiŋ ba biaŋ mana ma.”

²⁷ N nan zieŋ nuari gie arjan ba,
sanja dieke maŋ keŋ vuari ba a nyiŋ ba biaŋ ma.”

²⁸ Juu vuosi die dι zetine Yisa wuvunaha die yine ba yi Nmiŋ dataasi, ta die wia niniŋ vuodiekiemba dι kana ka yi Juu vuosi dι ye gbatitaaniŋ. Nmiŋ die dι vuarina Juu vuosi buuriŋ ta cho be wo, die dι yiwo ba chɔɔŋkuvuliba wia, ²⁹ dama dui yi Nmiŋ dι vuari vuosi a yi υ piini, υ ka tariga υ svηanyile. ³⁰ Niniŋ vuodiekiemba dι kana ka yi Juu vuosi die zeti wo Nmiŋ nuaq sanja dieke dι tianna wa, ama lele υ chiqι nι wa zɔɔliŋ, dama Juu vuosisi dι zetine υ nuaq wia. ³¹ Lele Juu vuosisi zeti wo Nmiŋ siba

ní gbaŋ die ní zetine die wo, Nmíŋ die dí chígina ní zœ̄lín̄ dene wo, die gbaŋ gbaŋ u nan chígí ba zœ̄lín̄. ³² Nmíŋ yaala vuosi mana sümma dí ba yiwo vuodiekm̄ba dí zetine u nvaŋ, amu u nan chígí ba zœ̄lín̄.

Nmíŋ bürüŋ wia

³³ Nmíŋ nyinti wo kpatiŋ; ta u yiaŋ aŋaŋ u sibin̄ wo magisn̄. Mínia sibina Nmíŋ sunjanyile ta nan biaŋi siba u sieti? ³⁴ Siba dí maagina Nmíŋ gbaŋku sun̄ dí:

“Mínia sibina Nmíŋ sunjanyile,
ta nan biaŋi a kpaan̄ wa?

³⁵ Mínia yene yi Nmíŋ jaan̄,
ta u mu dí u yinj̄ni tuŋ wo?”

³⁶ Nmíŋ die naana jaan̄ mana ta pogili a mana ta u wia a beri. Ní vaa u ye bürüŋ yaa gamma haahuu. Wusie.

12

Vuoŋ di bala u tvŋ Nmíŋ tvvma dene

¹ Die wia, n nimbali, Nmíŋ zœ̄lunchigla wia n jvusa ní dí ní nagí ní nyiŋgbaniŋ a yi wa, aŋ ka yi kaabi dieke dí yalla miivoli, ta dí u nyiŋna ma, die u yaala. Ní yi naa, ní nan dí jiama wa u yaala ní jiama wa die wo. ² Ní daa vaa ní beriŋ sümma siba tñgbaŋka gie vuosi beriŋ dí sına die wo. Ní vaa aŋ Nmíŋ tarigí ní sunjanyile aŋaŋ wusie, ta wonsi ní beriŋ viun̄iŋ; die ní nan dí siba ta yie wudiekem̄ba dí viuna ta fiala u sun̄.

³ Nmíŋ die dí chígina miŋ zœ̄lín̄ wia man̄ bala ní mana dí vuon̄ da yilime dí u yiwo vuokriŋ a tiaŋ u sına die; Ní vaa vuon̄ mana

yilime ta sūmma yada dieke N̄mīñ dí yūna wa magisūñ. ⁴ Vuota nyūngbanūñ puoye mīñ, ta lugūñ mana yaa ka tūvma, ama ta lagūñ a yi nyūngbañ balimūñ. ⁵ Die gbañ dí sūñ, sūba tū dala die wo, ama tūnūñ ajan̄ Masia dí lagūñ a yiwo nyūngbañ balimūñ, ta tū mana nyūngbanūñ die dí lagūñ a yi nyūngbañ balimūñ. ⁶ N̄mīñ yū wa tū mana piini yiri yiri mīñ dí tū nagī a tūñ. Die wīa, vuon̄ mana nagī u piini dieke N̄mīñ Halikasīka dí yūna wa wa a tūñ sūba u yūna wa dene. Dūñ yi fu piini dí yi dí fu yin̄jī bala N̄mīñ wīa, dí muñ dí fu tūma fu yada dí sūna die, ⁷ ta dūñ yi fu piinike dí yi dí fu sun̄jime fu chanchaalūñ, dí vūuna dí fu sun̄jī, dūñ yi dí fu dagima fu chanchaalūñ, dí vūuna dí fu dagī. ⁸ Ta dí bī yi dí fu kpañjūsima fu chanchaalūñ, muñ dí fu yiwo dene. Dūñ yi vuosi sun̄jīñ, dí vūuna fu sun̄jime be ajan̄ fu sun̄ mana, ta dūñ yi fu yaa yiko vuosi me, fu tūmma yikoke tūvma vūnūñ; ta dūñ yi fu piinike dí yi dí fu chigima vuosisi zōoñ, dí muñ fu chigima zōoñ ajan̄ fu sun̄ mana.

⁹ Vaa fu choti yi wusie choti, ta hama jadieke dí yine bīañ, ta mīñjī a pōgūlī jadieke dí vūuna. ¹⁰ Nī chome vūnūñ sūba vuon̄ ajan̄ u nūmbua dí chone tañ dene wo, ta yūma tañ jūluma. ¹¹ Nī tūmma ajan̄ nūñjūmīna ta daa yalluma walinkpīasi, ta tūmma tū Yōmūtīeñ tūvmaha ajan̄ nī sun̄ mana, ¹² ta vaa nī tamaka yū nī sugifialūñ, ta dime suguru nī wahala ma, ta juvūsima N̄mīñ sañña mana, ¹³ ta vuari nī nyinti a yūma nī nūmballī diekemba dí wone wo, ta tuosime N̄mīñ vuosi dí yine chaanūñ nī tige me

ta yi ba chaanti.

¹⁴ Ní jvusi Nmíñ dí u yi alibarika a yi vuodiekemba mana dí mugisinene ní, ní yi naa, ní daa jvusima Nmíñ dí u kakaati a yi ba. ¹⁵ Dí yi vuon dí yaa súgíftalíñ, ní gbañ ní yallíma súgíftalíñ ajan wa, ta vuodieke dían dí yaa súgíchúusíñ, ní yallíma súgíchúusíñ ajan wa. ¹⁶ Ní yallíma súñjanyili balumíñ, ta daa yallíma kalinbaani, ama ní lagíma ajan wabítí, ta daa yilime dí ní yaa ninyuoríñ.

¹⁷ Ní daa tómma biañ a yíma vuodiekemba dí tunna biañ a yi ní; ní kpanjí ní gbañ a yi wudieke vuon mana dí síbína dí ka víuna. ¹⁸ Ní kpanjí ní gbañ a bemme ajan súgídúagíñ ajan vuon mana. ¹⁹ N nímballí choti, ní daa keñ a yi biañ a yi vuodiekemba dí yine ní biañ, ama ní vaa Nmíñ tuñ haní mi. Dí maagíya Nmíñ gbañku ma dí, “Maníñ n nyíuna ma yalla yiko dí n datí vuosi tiba; n balla n tuñ haní mi, Maníñ Nmíñ n balla naa.” ²⁰ Ama ní yime síba dí maagína Nmíñ gbañku ma dí, “Dí yi kón dí yallí fu dataañ, yi wa nyindiike, dí yi nyanyuule dí yallí wa yi wa nyaan añ u nyuu”; dama fu yie naa, yi wo wo viivi me. ²¹ Ní daa vaa biañ nyaanjí ní, ama ní nagí tunvíuna a nyaanjí biañ.

13

Tí mwna tí tuosime nyíñkura nva dene

¹ Vuon mana mu u tuosime tñgbañka nyíñkuraha nva; dama vuon wori ta yaa u gbañ gbañ u yiko ta ka ka nyíñ Nmíñ jígiñ. Nmíñ yine vuodiekemba dí yalla yíkoke dí yallí yiko. ² Die

wia, vuodieke dı kana ka tuose nyıŋkuraha nua zeti wo wudieke Nmıñ dı yine, ta banıñ vuosi mi nan ye tıbıdatıñ. ³ Dı yi wo vuodiekkemba dı yinene bıabu chıgınana tıŋgbanjka nyıŋkuraha ńmaamıñ, ama vuodiekkemba dı kana ka yie bıabu ka chıga ba ńmaamıñ. Dı yi fu ka yaala fu chıgıma jakıvıñ ńmaamıñ die nıñ yime wudieke dı vıuna ta u nan bırı fu. ⁴ Dama u yiwo Nmıñ tıntıntu a tıuma wudieke dı vıuna a yıa nı, ama dı yi fu yie bıan, die nıñ chıgıma wa, dama u yaa siej dı u datı fu tıbıñ. U yiwo Nmıñ tıntıntu ta zie Nmıñ nañ ma a data vuodiekkemba dı yinene bıan tıbıñ. ⁵ Die wia, dı vıuna nı tuosime nyıŋkuraha nua, daa nı faasına a chıga tıbıdatıñ wia, ama dı yiwo wudieke dı vıuna.

⁶ Nı mu nı tumme lampo dama nyıŋkuraha yiwo Nmıñ tıntıntıñ, ta dı yi ba tıuma dı ba nagı lampoke a mıñrı daansıma tıŋgbanjka. ⁷ Die wia, nı yi ba jadieke dı yine ba sıtı, dı yi sańja dı kej tıgı dı nı tuñ vuota lampo, yaa nyindiekemba dı mına dı fu tuñ a lampo; ta yıma ba mana jıluma ta jıama ba.

Choti wia

⁸ Nı daa yallıma vuon hamıñ. Hamıñ dieke nı mına nı yallıma yine, nı chome tañ. Vuodieke dı chone u chanchaalıñ, u yiwo wudiekemba mana mıraha dı dagına wa. ⁹ Dama mıraha dagıya dı, “Da kej tuñ hıgıkpana yaa daakpana tıuma, da kej a kuu vuon; da kej a gaarı; da kej yaalıma lıla añañ fu chanchaan jaañ” ta mıraha atan dı tıalı a gvtı naa ma ta a mana dı lagıñ a baari dı, “Chome fu chanchaan sıba fu chone fu gbañ

gbaŋ die wo.” ¹⁰ Dı yi fu cho fu chanchaaŋ, kaan̄ yiwo biaŋ; dama fu yaa choti dı dagıya dı dı wa ጀm̄iŋ miraha mana.

¹¹ Dı mu wa nı yime naa dama nı siba sanŋa dieke tı benne wo dı sına dene. Sanŋa tıguya miŋ dı nı hagi nı gbiŋ ma. Dama tı gbatıtaanıŋ sanŋa gbigiye miŋ, ka ka yua siba die tı piiline a yi Yisa Masia yada wa. ¹² Yuku tıanna miŋ, ta tıvıŋ dı vuvna. Die wıa, nı vaa tı vaa lımiŋ ma tıvumaha, ta nagı tı chaanıŋ ma tɔŋ taala nyinti. ¹³ Nı vaa aŋ tı tıvuma vıuŋ ma siba vuodieke kembı dı benne chaanıŋ ma tıvuma, ta da nyume daan a bugime, yaa a tıvumma hogukpana yaa daakpana tıvuma, yaa ta tıvumma dıgıntı tıvuma, yaa a tıvumma tıntımbıatı yiri yiri, yaa ta waga waagıŋ yaa ta yaa nınlıŋmaarıŋ aŋaŋ taŋ. ¹⁴ Nı vaa tı Yımıtien Yisa Masia kagi nı, ama ta vaa nı nyıŋgbaniŋ lılıbıatı, ta da yilime a wıa.

14

Nı da chıvıſıma taŋ

¹ Nı tuo vuodieke kembı yada dı kana ka dala ta daa nıgıma nınhagırıŋ aŋaŋ ba, ba yada wıa. ² Vuon̄ wınyı yada nan vaa u dii jaan̄ mana, ama vuodieke yada dı kana ka dala wa chıvari wa nɔŋ. ³ Ama nı daa galıma taŋ ba dine yaa ba kana ka die jaan̄ wıa, dama ጀm̄iŋ tuo nı mana miŋ. ⁴ Minıa yine fu, fu baan̄ biagı a balı chıvıſı vuon̄ tıntıntı? Dı yiwo u gbaŋ gbaŋ u Yımıtien wo baan̄ balı dı u tıvumaha vıuŋ yaa dı ka vıuŋ. Ama u tıvuma nan dı vıuŋ dama u Yımıtien wo nan biagı a yi aŋ u tıvuma dı vıuŋ.

⁵ Vuosi bataŋ yile dí daraa atan vúna a tiaŋ daraa atan, ta bataŋ diaŋ dí yile dí daaŋ mana vúna miŋ. Vuon mana pøgilı wudieke u yine yada wa. ⁶ Vuodiekeomba dí yilinene dí daaŋ kaanı vúna a tiaŋ daraa a tan wa, tvmma die a yuma tı Yømøtieŋ jılıma; ta vuodieke diaŋ dí dine nyindiike mana, u gbaŋ u yi die ta yuma tı Yømøtieŋ jılıma; dama u waasa Nmøŋ ka ma; ta vuodieke diaŋ dí chavarina nyindiikehe a tan wa yiye die a yia tı Yømøtieŋ jılıma ta u gbaŋ u waasa Nmøŋ. ⁷ Dú yi tı yaa miivoli yaa tı kpi, ka yiwo Nmøŋ wia daa tı gbaŋ gbaŋ wia. ⁸ Dú yi tı yaa miivoli, tı Yømøtieŋ wia yine tı yaa miivolike; dú yi ta tı kpi, u choti wia ta tı kpi. Die wia, dú yi tı kpi yaa tı yaa miivoli tı yiwo tı Yømøtieŋ suti. ⁹ Masia die kpiye muŋ ta hagi kuŋ me dí u yi vuodiekeomba dí yalla miivoli anjaŋ kunti Yømøtieŋ. ¹⁰ Ta fúnῃ nūŋ bía yine fu bala chuvusa fu nimbua? Yaa bía yine fu ka yla fu nimballi jılıma? Tı mana nan daansı keŋ a zie Nmøŋ nūŋja aŋ u dii tı sarıya. ¹¹ Dí maagıya Nmøŋ gbaŋku ma dí,

“N senne beri naa, buuriŋ mana nan gbirigi n nūŋja,

ta vuon mana nan balı dí n sen yiwo Nmøŋ.
Manuŋ Nabidie Nmøŋ bala naa.”

¹² Die wia, vuon mana nan keŋ balı a yi Nmøŋ u wuyiike.

Da yi fu nimbua nan

¹³ Die wia, tı daa chuvusima tı chanchaalıŋ sara, ama ta summa tı svigti ma dí tı kaŋ yi wudieke dí baŋ vaa tı nimbua nan. ¹⁴ Tı

Yəomvtej̄ Yisa vaa maŋ siba a baari dì nyindiike wori ta yaa díginti ta ka vüna ajan̄ diile. Ama dui yi vuon̄ dì yi yada dì nyindiike atan̄ chvar̄i, die nuŋ u vaa aŋ ka chvar̄uma u jigin̄. ¹⁵ Dui yi fu nimbua sun̄ dì chv̄usi jadieke fu dine wia, die nuŋ ka bu t̄uma choti t̄uma. Da vaa nyindiike dieke fu dine wo chv̄usi fu nimbua dieke Masia dì kpine u wia wa. ¹⁶ Jadieke fu yilinene dì ka vüna wa, daa vaa vuosi balı wubiaŋ yaa gamma ka ma. ¹⁷ Dama N̄m̄iŋ naari wubalika ka yi diile yaa nyuule wubalika, ama ka yiwo sugiȳalıŋ ajan̄ sugidv̄agıŋ ajan̄ sugifialı dieke N̄m̄iŋ Halıkasıka dì yınana wa. ¹⁸ Vuodieke dì dına Masia die, N̄m̄iŋ nan dì yaa sugifialıŋ ajan̄ wa, ta vuosi nan dì yia wa jılıma.

¹⁹ Die wia, ni vaa ti kpaŋji ti gbaŋ a yime wudieke dì baan̄ yaa sugidv̄agıŋ a keŋ ajan̄ wudieke ti baan̄ yi a sunŋji tan̄. ²⁰ Ni daa keŋ chv̄usi N̄m̄iŋ t̄uma nyindiike wia. Nyindiike mana vüna m̄iŋ, ama dì ka vüna dì fu dii nyindiike dieke dì baan̄ yi fu nimbua yi bıaŋ. ²¹ Wudieke dì m̄una dì ni yi yiwo naa, dì kpia dì ni vaa nɔŋ ḥobin̄ ajan̄ daan̄ nyuule yaa ni baan̄ dì yie wudieke dì baan̄ yi ni nimbua yi bıaŋ. ²² Ni yine yada die yaa gamma nyindiike diile die wo, ni vaa ka bemme ni ajan̄ N̄m̄iŋ sunsun̄. Wudieke vuon̄ dì yine ta yile dì dì vüna ta ka chüliya, sugifialıŋ yiwo u sıt̄i. ²³ Ama dui yi u chüli yaa gamma jadieke u dinene me, ama ta dii, die nuŋ u yiwo bıaŋ, dama u ka dii ke ajan̄ yada. Dui yi vuon̄ dì ka yi yada dì jaan̄ vüna, ama ta keŋ yi die, dì yiwo bıaŋ.

15

Yaa gamma chanchaalij sunjiŋ wia

¹ Tiniŋ vuodieke kembə yada dı hagırına wa, mu
tı sunji wo vuodieke kembə yada dı kana ka dala
wa, ta daa tımmma tı gbaŋ gbaŋ choti nyına
ma. ² Nı vaa tı mana baga bemme tı nımballı
ma ta sunji be aŋ ba dıa Yisa Masia sieku
vıniŋ. ³ Wınuŋ Masia die ka yaala v yi v
gbaŋ gbaŋ v choti. Dı maagıya Nmıŋ gbaŋku
ma dı, “Vuodieke dı zanana fınıŋ Nmıŋ,
zıa wa manıŋ.” ⁴ Wudieke mana dı maagına
Nmıŋ gbaŋku ma wa, maagıya mıŋ dı tı bugırı
a nyıŋ ka ma. V gbaŋku yıa tı wa suguru ta bı
yıa tı kpaadensıŋ dı tı yallıma tama. ⁵ Nmıŋ
vuodieke dı yınana suguru aŋaŋ kpaadensıŋ yı
nı suggıbalımuŋ sıba Yisa Masia dı yaala die wo,
⁶ amu nı mana nan lagısı aŋaŋ suggıbalımuŋ a
bırı Nmıŋ vuodieke dı yine tı Yomutien Yisa
Masia Chooŋ wa.

*Vuodieke kembə dı kana ka yi Juu vuosi Nmıŋ
jıamıŋ wia*

⁷ Nı tuosime taŋ sıba Masia dı tuone nı dene
wo amu Nmıŋ saaŋ nan ye bırıŋ. ⁸ Dama Masia
die bırıŋ wa Juu vuosisı tıntıntı, dı v dağı
dı Nmıŋ yiwo wusietien, ta vaa nua diekembə
Nmıŋ dı yına nı chooŋkuvıla keŋ yi wusie, ⁹ ta
bı vaa vuodieke kembə dı kana ka yi Juu vuosi dı
bırı Nmıŋ v zočlıncıgılaha wia. Dı maagıya
Nmıŋ gbaŋku ma dı Davidi die baarı dı:
“N nan bırı fu vuodieke kembə dı kana ka yi Juu
vuosi jıgiŋ;
ta chıa yıla a bırı fu saaŋ.”

10 Dí bì maagí dí:

“Ninuŋ vuodiekeomba dí kana ka yi Juu vuosi
ní yallima svigifialuŋ, ninuŋ aŋaŋ Nmíŋ
vuosi.”

11 Ka bì maagí dí:

“Ninuŋ vuodiekeomba dí kana ka yi Juu vuosi
mana bürüma Nmíŋ,
buuríŋ mana bürüma wa.”

12 Azaya gbaŋ die maaguya Nmíŋ gbaŋku ma dí:
“Jeesi haagiŋ nan daansi keŋ,

υ nan keŋ daansa vuodiekeomba dí kana ka
yi Juu vuosi,
ta ba nan dí yaa tama υ ma.”

13 Nmíŋ vuodieke dí yína ní tamaka, ní yine
wo yada wíá, suuli ní aŋaŋ svigifialuŋ aŋaŋ
svigiduagiuŋ amu ní tamaka nan dí gvtá aŋaŋ
wvniŋ υ Halíkasíka hágiríŋ wíá.

Wudieke wíá Pɔɔli die dí maagína gbaŋku gie aŋaŋ dembisi

14 N nímballí, n siba n svíŋ ma dí ní beríŋ
vívuna, ta ní siba Nmíŋ wíaha vívuníŋ ta bıagí
kpaama taŋ. **15** N maagínana gbaŋku n dii wo
dembisi dí n túnssi ní ní wíá a taŋ, dama Nmíŋ
die chígi wa n zɔɔliŋ, **16** ta vaa maŋ yi Yísa
Masia túnntvntu, dí n mívulíma wvvnínahá a yíma
vuodiekeomba dí kana ka yi Juu vuosisi, ta ba yi
siba piini a yíá wa, ta υ Halíkasíka nan vaa ba
yi vuovnína ta fíala υ svíŋ. **17** Yísa Masia wíá n
nan bıagí kuule aŋaŋ n túnna na tún dieke a yíá
Nmínni. **18** N yaala n dagí ní tún dieke Masia
dí vana maŋ yi, ama n kaaŋ bıagí a balí yaa
gamma vuogaasi túnma ma, υ vaa maŋ balí υ

wuvuinaha a yi vuodieckemba dı kana ka yi Juu vuosi, ta tuŋ mamachi tunkpiuma diekemba dı vana ba yi yada. ¹⁹ Nmıŋ Halıkasıka hagırın die vana maŋ tuŋ mamachi tuvumaha gie, die wıa n dene nyıŋ Jerusalemi a dı dia tıgısı a keŋ tıgı Yilirkumi tuŋ ma wa, ta die a muvlu Masia wuvuinaha jigiŋ mana. ²⁰ Die wıa, die n dı dia mıŋ aŋaŋ nıŋŋmına ta muvlu Masia wuvuinaha a yıa vuodieckemba dı yene ka wuŋya; n ka yaala n ga jigidieke vuon dı wone a muvlu wıaha, ²¹ dama dı maagıya Nmıŋ gbaŋku ma dı;

“Vuodieckemba ba yene ka muvlu u wıaha a yi ba
nan ye ke,
ta vuodieckemba dı yene ka wuŋ u wıaha nan
sıba a chıası.”

*Pooли die dı sanna dı u kaagi Romi tıŋ vuosi
dene*

²² Wıa pam die kagina mıŋ sieŋ maŋ ka bıagı keŋ a kaagı nı. ²³ Ama lele n kpatına n tuvumaha tıŋgbanka gie chaakı naa, ta dı yi bına pam wunna n yaalala dı n keŋ a kaagı nı, ²⁴ ama lele n nan kaagı nı, maŋ kaagı nı kvaŋ chaanı dı kaanı yuası pam, n nan dı yaala dı nı sunjı mıŋ aŋ n ga Speeni tıŋgbanı ma. ²⁵ Ama lele nıŋ, n gara Jerusalemi dı n ga sunjı Nmıŋ vuosi mi. ²⁶ Dama Yısa dıdısırıŋ diekemba dı benne Masedonia aŋaŋ Akaya tıŋgbanı ma wa saŋya mıŋ dı ba chıası ligire a sunjı Nmıŋ vuosi diekemba dı benne Jerusalemi ma ta yi zɔɔlıntıelibe. ²⁷ Dı yiwo wusie dı, dı yiwo ba gbaŋ gbaŋ ba choti ba yıa ba piinike mi. Dı vıuna dı ba yi ba, dama Nmıŋ wuvuinaha die nyıŋ wa Jerusalemi vuosi

jigiŋ a keŋ ba jigiŋ. Die wia dı vüna dı ba yi ba piinisi gie. ²⁸ Maŋ keŋ Jerusalemi a nagı piinisi a yi ba n nan nyuŋ mi a ga Speeni tıŋgban̄ ma ta kaagı nı maŋ keŋ gara mi. ²⁹ N sıba a baari maŋ keŋ keŋ nı jigiŋ, Masia suŋŋiŋ nan dı bie tı ma pam.

³⁰ N nımballı, tı Yomutieŋ Yisa Masia saaŋ ma aŋaŋ Nmıŋ Halıkasıka choti wia, nı jvüsima Nmıŋ aŋaŋ nıŋŋmına n wia ta suŋŋi mıŋ. ³¹ Nı jvüsı Nmıŋ dı u kagi mıŋ a nyuŋ vuodiekemba dı kana ka yi Yisa Masia yada ta bie Judia tıŋgban̄ ma wa nuusi me, ta bı jvüsima dı piini dieke n bala n nagı yi Nmıŋ vuosisi, ba nan tuoke aŋaŋ svıgıfıalıŋ. ³² Nı jvüsı Nmıŋ a yi mıŋ naa, u saagı, n nan dı yaa svıgıfıalıŋ, ta keŋ voosi bıta nı jigiŋ. ³³ Nmıŋ vuodieke dı yınana tı svıgıdvakı bemme aŋaŋ nı mana. Wusie.

16

Waasiŋ

¹ N yaala n balı nı yaa gamma tı taa Fiibi wia, u yiwo vuodieke dı yine Yisa dıdısısrıba susuŋŋiru Senkiria tıŋ ma. ² U keŋ keŋ nı mıŋŋi tuo wo tı Yomutieŋ saaŋ ma sıba Nmıŋ vuosi dı muna ba tuo chaanu dene. Ta suŋŋi wo u yaalınana suŋŋi dieke mana a nyuna nı jigiŋ, dama u suŋŋi wo vuosi pam, aŋaŋ n gbaŋ.

³ N waasa Pirisila aŋaŋ u chırvı Akuyila, vuodiekiemba dı yine n chanchaalıŋ tıntıntıŋ Yisa Masia tıvıma ma. ⁴ Die ba nagı wa ba mısı a gbatı n miivoli, die wia maŋ waasa ba, daa n nyuna

ma waasünana ba, ama maniŋ aŋaŋ
vuodiekeomba dı kana ka yi Juu vuosi ama
ta yi Yisa dıdüsırıba wa.

- 5 N bı waasa Yisa dıdüsırıŋ diekemba dı laginanna ba tigiri me ta jiama Nmunnı. Ta waasa n zvavınu Epanetusi, vuodieke die dı wolinne a yi Yisa dıdüsırı Asia tıŋgbaŋ ma.
- 6 Ta waasa Meri, vuodieke die dı faasına a tıŋ a yi nı; ⁷ ta waasa Andironikusi aŋaŋ Juniasi vuodiekeomba dı yine n buuriŋ, ta die maŋ ŋanı ba die dı lagıŋ a bie dansarıka ma wa; ta Masia tıntıntıba dı sıba vıunıŋ, banıŋ ba wolinne a yi Masia dıdüsırıŋ n ma.
- 8 Ta waasa n zvavınu Ampiliatusi, vuodieke n chone tı Yomutien sien me.
- 9 Ta bı waasa Hubanusi, vuodieke dı yine tı chanchaaŋ tıntıntı Masia tıvımaha ma, aŋaŋ n zvavınu Sitakisi.
- 10 Ta waasa Apilisi, vuodieke dı yene magısuŋ ama ta bı dı Masia aŋaŋ wusie wo, ta waasa Arisitobulusi tıgiŋ vuosi mana.
- 11 Ta bı waasa Herodoni, vuodieke dı yine n buuriŋ, aŋaŋ vuodiekeomba dı benne Nasisusi tıgiŋ me wo ta yi tı Yomutien dıdüsırıba wa.
- 12 Ta bı waasa Tirifaana aŋaŋ Tirifosa, vuodiekeomba dı tunnana tı Yomutien tıvımaha, aŋaŋ n zvavınu Pesisi, vuodieke dı faasına a tıŋ tıvıma a yıa tı Yomutien wo.

- 13 N bı waasa Rufusi, vuodieke dı faasına a tuma a yıa tı Yomutieŋ wo, ajan v nun, vuodieke dı nagına mıŋ a bürüŋ v bva wa.
- 14 Ta waasa Asikiritusi ajan Feligoni ajan Hemisi ajan Patorobasi ajan Hemasi ajan tı nımballı diekemba mana dı yine Masia dıdusırıba mi wo.
- 15 N bı waasa Filologusi ajan Julia ajan Nerusi ajan v taa wa ajan Olimpasi ajan Nmıŋ vuodiekeemba mana dı bene ba jigiri.
- 16 Nı waası taŋ vıunıŋ vıunıŋ. Masia dıdusırıba dı benne jigin mana waasa nı.

Kpatıŋ kpaamıŋ

17 N nımballı n kpaama nı mıŋ, dı nı sımma vuodiekeemba dı puonene Yisa dıdusırıŋ ta kaga ba v sieŋ me, ta ka bı dı dagı dieke nı tuone wo, nı vuarı nı gbaŋ ta va ba. 18 Dama vuosi mi ka jıama tı Yomutieŋ Masia ama ba dı wa ba gbaŋ gbaŋ ba lola. Ba yaa nıanansıŋ a gaama vuodiekeemba dı kana ka sıba wa. 19 Vuon mana wınya mıŋ nı dına Masia wıvınahı dene, die wıa n yaa wa svıgıfıalıŋ pam ajan nı. Ta yaala nı yallıma yıan yaa gamma jadieke dı vıuna ma, ama nı da tuosime jabıan. 20 Dı kaaŋ yvası aŋ Nmıŋ vuodieke dı yınana tı svıgıduagıŋ wa nan vaa aŋ nı tıbı tıbı Sıtaani sikpeŋ me.

Tı Yomutieŋ Yisa Masia suŋni nı.

Waasıŋ bıbra

21 N tıntıŋ chanchaalıŋ Timoti waasa nı; ta nımballı Lususi ajan Jasoni ajan Sosipata dıan dı waasa nı.

²² Manuŋ Tesusi vuodieke dı maagına wudieke Poɔli dı bala naa waasa nı, tı Yomutienj Yisa saaŋ ma.

²³ Gayusi, vuodieke dı yine manuŋ Poɔli tigin tienj wo, ta Masia dıduisırıŋ dı jiama u tigiri me gbaŋ waasa nı. Erasitusi, vuodieke dı yine tıka gie ligire gbigbarıtú wa, wunuŋ aŋaŋ tı nımbua Kositusi gbaŋ waasa nı. ((²⁴ Tı Yomutienj Yisa Masia sunjı ni mana.))

Kpatıŋ Nmıŋ jıvusıŋ

²⁵ Nı vaa tı bırı Nmıŋ, dama u bıagına vaa nı ye yigi nı yadaka a yallı keŋ keŋ, aŋaŋ die n müvılınna wuvına yaa gamma Yisa Masia ma wa, ka yuori a dagı nı wusie dieke die dı ləbirına wa bına bına die dı tıanna wa. ²⁶ Wunuŋ Nmıŋ naazvalıba die tuohe mıŋ a maagıha a yi gbanıŋ ma ta yuori wusieke; ta Nmıŋ vuodieke dı benne saaŋ ma mana wa dı yi nvaŋ dı buurın mana nan dı sıba ka, amu ba nan yi Masia yada ta dı u nvaŋ.

²⁷ Wunuŋ u nyına ma u yine Nmıŋ ta yi yiántienj, vuon mana bırima wa yaa gamma haahuu, Yisa Masia saaŋ ma. Wusie.

**Ɣmin̄ Nuahaalun̄ Gbanuŋ Kɔmuŋ
Konni NT (Ghana)**

copyright © 2004-2019 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Konni)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source
files dated 29 Jan 2022

5d16fd5e-902d-51bf-967c-3e7c4efb8e57